

ptačí svět

časopis České společnosti ornitologické

4 | 2015

Ptačí svět – časopis ČSO | Ročník XXII, číslo 4/2015 – vychází čtyřikrát ročně

Vydává a rozšiřuje Česká společnost ornitologická (ČSO).

Adresa redakce: Ptačí svět, ČSO, Na Bělidle 252/34, 150 00 Praha 5 – Smíchov, tel.: 777 330 355, www.birdlife.cz, e-mail: cso@birdlife.cz

Redakční rada: **Alena Klvaňová**, klvanova@birdlife.cz, šéfredaktorka

Jaroslav Cepák, krouzkovaci_stanice@nm.cz

Gabriela Dobruská, dobruska@birdlife.cz | **Lucie Hošková**, hoskova@birdlife.cz

Barbora Kaminiecká, kaminiecka@birdlife.cz | **Jiří Sládeček**, sladecek@psp.cz

Zdeněk Vermouzek, verm@birdlife.cz | **Lukáš Viktora**, viktora@birdlife.cz

Grafická úprava a sazba: **Jiří Kaláček** (www.kalacek.cz), **Lea Kaláčková**

Jazyková korektura: **Milan Bronclík** | Tisk: **Grafotechna plus s. r. o., Praha**

Toto číslo vyšlo 26. 11. 2015 v nákladu 2 800 výtisků.

Uzávěrka příštího čísla je 4. 1. 2015. Vyjde v únoru.

Inzerce, předplatné a pokyny pro autory na adrese redakce.

Zaregistrováno u Ministerstva kultury ČR pod č. E12781. ISSN 1801-7525.

Redakce děkuje panu Milanu Bronclíkovi za korektury českého jazyka a všem autorům textů i fotografií.

Na obálce: Ústřičník velký. Foto: Petr Salinger.

Česká společnost ornitologická (ČSO) je dobrovolné zájmové sdružení, zabývající se výzkumem a ochranou ptáků. Má více než 2 000 členů. Realizuje vlastní i mezinárodní projekty, popularizuje a propaguje ochranu ptáků a jejich prostředí. V ČR zastupuje mezinárodní organizaci BirdLife International.

BirdLife International je celosvětové sdružení národních organizací na ochranu ptáků a přírody. Působí ve více než 100 státech. Jeho cílem je snížit počet ohrožených druhů ptáků a chránit jejich území a tím přispět k zachování biologické rozmanitosti a udržitelnému využívání přírodních zdrojů. Charakterizuje jej motto: „Společně pro ptáky a pro lidi“ (*Together for birds and people*).

Na vydávání časopisu přispívají členové ČSO, předplatitelé a inzerenti. Příspěvky ani fotografie nejsou honorovány.

Navštivte webové stránky časopisu birdlife.cz/ptacisvet.html, profil na Facebooku – [facebook.com/Ptacisvet](https://www.facebook.com/Ptacisvet) nebo si přečtěte časopis v elektronické podobě na publerto.com/title/ptaci-svet.

Publerto

Ptáci Krkonoš

atlas hnízdního rozšíření 2012–2014

V jedné z ornitologicky nejzajímavějších oblastí naší republiky se po 20 letech nejen podařilo zopakovat mapování hnízdního výskytu ptáků, ale do roka publikovat i jeho výsledky.

- ☛ druhý krkonošský atlas
- ☛ u nás poprvé s využitím modelování
- ☛ aktuální rozšíření a odhady početnosti pro 169 ptačích druhů
- ☛ údaje z české i polské strany pohoří
- ☛ srovnání výskytu druhů v letech 1991–94 a nyní
- ☛ téměř třicetileté trendy vývoje početnosti

Podrobnosti, vybrané údaje a mapy, atlas v pdf na:

<http://ptacikrkonos.krnep.cz>

1 | **Úvodník** / Jiří Flousek

1 | **Z terénu i kanceláře** / Lucie Hošková

Co přinesl poštovní holub

2 | Poštolky v Řepích / Pavel Tůma

2 | Podivné hnízdo bukáčka / Dušan Boucný

2 | Špaček s květy / Denisa Mikešová

Letem ptačím světem / Barbora Kaminiecká

2 | Africkým supům hrozí vyhynutí

2 | Temná stránka Hvězdných válek

2 | Databáze mořských tuláků

Poznáte...?

3–5 | Poznáte drozdy? / Libor Schröpfer, Jan Hošek

Z významných ptačích území

6–7 | Ptactvo jižních Čech / Jaroslav Cepák

V ohrožení

8 | První evropský červený seznam ptáků / Christína Ieronomydou

9 | Eurasijský „holub stěhovavý“? / Jiří Hrubý

Rady, tipy, návody

10–11 | Jak připravit domov pro rorýse / Gabriela Dobruská, Evžen Tošenovský

Objektivem...

12–13 | Objektivem Petra Salingera

Mladým ornitologům

14 | Krutihlavovy hlavolamy / Vladka Sládečková

15 | Komiks / Václav Bartuška

Zajímavosti z ptačí říše

16–17 | Kdo je kdo? Individuální akustický monitoring samců lindušky lesní / Tereza Petrusková, Adam Petrusek, Tomáš Brinke

18 | Co ovlivňuje návratnost a hnízdní rozptýl rákosníka velkého? / Jaroslav Koleček

Ze života ČSO

18 | Nové ptačí knihy pro děti / Alena Klvaňová

19 | Rok v rorýsích školách / Gabriela Dobruská

V ohrožení

20 | Kde končí zákony, pomůže spolupráce? / Lukáš Viktora

20 | Kočičí límec pro ochranu ptáků / Tomáš Růžička

Za ptáky do ptačích oblastí

22–24 | Jezero Kerkini / Petr Podzemný

Časopis Ptačí svět je pro členy ČSO zdarma.

**Roční předplatné za 249 Kč,
objednávejte na cso@birdlife.cz.**

kalendář akcí listopad–březen

podrobnosti na birdlife.cz a uvedených adresách

5. 12. – Schůze Západočeské pobočky ČSO od 9.00 h, Západočeské muzeum, Kopeckého sady 2, Plzeň

17. 12. – Vánoční setkání ornitologů od 17.00 h, ornitologické novinky a přednáška v budově Ornis, Bezručova 10, Muzeum Komenského v Přerově, www.ornis.cz

16.–17. 1. – Mezinárodním sčítání vodních ptáků, www.waterbirdmonitoring.cz

leden/únor – Vycházky ke Světovému dni mokřadů

12. 3. – Jarní členská schůze ČSO, ZŠ U Vršovického nádraží 1, Praha 10

19. 3. – Schůze Jihomoravské pobočky ČSO, Moravské zemské muzeum, Zelný trh 8, Brno

Foto: Jan Vaněk

Česká společnost ornitologická... Kdo z nás by ji neznal, vždyť příští rok oslaví už devadesátiny! Skutečně ji však známe dobře? I její zákulisí? Doba je rychlá, vše se dynamicky mění a vyvíjí se i ČSO. Teprve před 20 lety v ní začal pracovat první profesionální zaměstnanec, dnes už má 16 pracovních míst v Praze, na Moravě či ve východních Čechách. A to jen dvě „židle“ jsou jištěny členskými příspěvky, pro ostatní je nutné shánět finance z regionálních, národních i evropských projektů a grantů nebo z placených zakázek.

Řada zaměstnanců není moc vidět, což se už ale netýká výstupů jejich práce. Úspěšné vedení celoevropského monitoringu bylo odměněno další důvěrou našich zahraničních partnerů a dnes spolu s katalánskými kolegy koordinujeme také přípravu evropského atlasu, který v některých zemích mapuje výskyt ptáků vůbec poprvé. Funkční faunistická databáze s více než milionem záznamů a její čerstvě vylíhlá mobilní aplikace představují cennou platformu pro sběr údajů o výskytu ptáků u nás. Řešení problematiky ochrany ptáků v lidských sídlech přineslo samolepky proti nárazům ptáků do skel na protihlukových stěnách či rodinných domech, úpravy sloupů vysokého napětí pro bezpečnější usednutí dravců nebo budky pro rorýsy a s nimi spojený projekt rorýsích škol. Ptačí park Josefovské louky roste díky darům našich příznivců, ale ani tady se „neviditelná“ administrativní, náročná jednání ke koupi pozemků a následná péče o ně neobejde bez koordinace celé řady obětavých dobrovolníků. Naši jarní kampaň za zachování účinné evropské legislativy pro ochranu přírody podpořil významný počet signatářů, na národní úrovni jsme uspěli s novým zemědělským opatřením ve prospěch mizejících čejek chocholatých... A dalo by se pokračovat.

Zatímco odborné aktivity již patří k letité tradici ČSO, získávání široké veřejnosti pro ochranu ptáků se stále rozvíjí. Setkávat se můžeme na mnoha akcích – koordinujeme Vítání ptačího zpěvu, Festival ptactva či zimní vycházky ke Světovému dni mokřadů, pořádáme ornitologické exkurze u nás i v zahraničí, s našimi ptáky a jejich problémy seznamujeme na stránkách populárního Ptačího světa či odborné Sylvie.

ČSO tvoří její členové, ale ani bez jejich zaměstnanců by dnes nebyla tím, čím je. Díky proto za jejich nasazení a entuziasmus!

Jiří Flousek, předseda ČSO

Foto: Ondřej Pelánek (phototrip.cz)

Juniorský titul The Wildlife Photographer of the Year 2015 získal 14letý Ondřej Pelánek!

Fotografie jespáků bojovných v toku zaujala porotu nejdůležitější a nejdéle probíhající soutěže pro fotografy přírody, kterou pořádá Natural History Museum v Londýně a BBC Worldwide. Ondřej fotografuje se svým otcem Martinem od dětství. Jejich fotografie, které znáte i z Ptačího světa, najdete na www.photorip.cz.

V září jsme na Vysočině uspořádali již třetí ptačí víkend pro rodiny s dětmi. Celkem 30 malých ornitologů s rodiči se slétlo do CHKO Žďárské vrchy, aby zde strávili víkend „S ptáky na tahu“. Všichni se shodli na tom, co se jim nejvíce líbilo: „No přece ti ptáčci!“ Proto zde rádi děkujeme panu Jaromíru Čejkovi a jeho přátelům, kteří pro nás zajistili kroužkování.

Faunistická databáze ČSO avif.birds.cz dosáhla v září milionu záznamů. Jubilejním bylo červnové pozorování konipasů bílých od Jana Studeckého. Databáze funguje pět let a má více než 4 500 registrovaných uživatelů.

Na členské schůzi 17. října jsme poprvé uvedli Avif Mobile – aplikaci pro mobilní telefony se systémem Android, která umožňuje zapisovat pozorování do databáze avif.birds.cz přímo z terénu. Aplikace, jejíž vývoj podpořil E.ON, Česká republika, s. r. o., usnadní i zápis dat během následujících dvou let mapování hnízdního rozšíření ptáků.

Podzimní Josefovské louky nabídly veřejnosti tradiční Ptačí festival i zcela novou akci Zazimování Josefovských luk. Návštěvníci se mohli seznámit i se stádečkem ovcí a koněm Rivalem, kteří tu mají za úkol spásat vegetaci před jarním zavlažováním. Tento ve světě osvědčený způsob managementu vytvoří lepší podmínky pro bahňáky.

Během podzimu jsme s podporou operačního programu Životní prostředí instalovali 13 plovoucích betonových ostrůvků pro rybáky na šterkovny Českomoravského šterku (Hulín) a CEMEXu (Čeperka a Smiřice).

O prvním říjnovém víkendu se konal Evropský festival ptactva. Proběhlo 38 vycházek, kterých se zúčastnilo 1 502 návštěvníků, z toho 510 dětí. Celkem bylo letos pozorováno 41 280 ptáků 152 druhů. Ze zajímavějších pozorování jmenujme slučku malou, jespáka rezavého, ostříže lesního, ořešníka kroupnatého, lindušku rudokrkou či přímé pozorování výra velkého.

Nová studie, na níž se podílela ČSO, přináší další poznatky o tom, co ovlivňuje změny početnosti evropských ptačích druhů. Údaje, které nashromáždily tisíce amatérských ornitologů, ukazují, jak ptáci reagují na změny klimatu i změny ve využívání krajiny. Některým druhům nové podmínky svědčí, jiné, zejména druhy přizpůsobené chladnějšímu podnebí, ubývají. Stále přetrvává negativní vliv intenzifikace zemědělství na ptáky, včetně těch donedávna nejběžnějších. Studie vyšla ve vědeckém časopise Global Change Biology v říjnu.

ČSO se podílí na koordinaci dvou evropských programů monitoringu ptáků – Pan-European Common Bird Monitoring Scheme a nového Hnízdního atlasu ptáků Evropy. Pro koordinátory obou těchto programů z celé Evropy jsme v prvním listopadovém týdnu uspořádali v Míkulově seminář. Na programu byly diskuse o tom, jak dál ve sběru dat pro evropský atlas, jak a kde pomoci s prací v terénu, jak vylepšit stávající indikátory běžných druhů ptáků či jak zpřístupnit výsledky obou programů ještě více odborné i laické veřejnosti v Evropě. Semináře, nad nímž převzal záštitu místopředseda vlády ČR zodpovědný za vědu a výzkum Pavel Bělobrádek, se zúčastnilo 96 odborníků ze 41 zemí.

Foto: Dušan Boucný

Neobvykle umístěné hnízdo bukáčka malého v plastovém barelu nalezl letos v červnu Dušan Boucný v Polance nad Odrou. V dalším barelu opodál se nacházelo i hnízdo s vyvedenými mláďaty. Pokud vás napadlo vyrobit budku pro bukáčky, musíme vás varovat, mohla by se stát spíše pastí na bukáčky. Při telemetrickém sledování norků amerických, které prováděl Václav Beran se spolupracovníky, byli norci opakovaně pozorováni právě v tomto typu budek pro kachny. Bukáček zde určitě není v bezpečí, paradoxně možná ještě méně než na přirozeném hnízdišti, neboť norci budky zřejmě navštěvují pravidelně, nejen z důvodu shánění potravy, ale také z důvodu odpočinku.

podle avif.birds.cz

Foto: BirdLife International

Africkým supům hrozí vyhynutí

Šest z jedenácti druhů afrických supů čelí podle nejnovějších odhadů přímé hrozbě vyhynutí. Čtyři druhy byly přerazeny do kategorie kriticky ohrožený druh. Afrika je tak po Asii dalším kontinentem, kde tyto majestátní ptáci doplácí na lidskou činnost. Zatímco v Asii vedlo ke kolapsu supích populací používání veterinárního léčiva s obsahem diklofenaku, který je pro supy prudce jedovatý, afričtí supi čelí více hrozbám. Trávení velkých šelem a toulavých psů coby ochrana dobytčích stád způsobuje masové úhyny supů, kteří jako zdravotní policie zbavují krajinu mršin. Téměř ve třetině případů stojí za smrtí supů využívání částí jejich těl v tradiční medicíně. Třetí zásadní příčinou je přímé pronásledování pytláky, kteří nestojí o to, aby supi svou přítomností upozorňovali na nosorožce a slony zabité pro rohovinu a slonovinu. Připočteme-li ztrátu vhodných biotopů, rušení člověkem, kolize s lopatkami větrných elektrárén a úhyny na elektrickém vedení, je toho na supy až až. BirdLife International proto zahájil kampaň na záchranu afrických supů. Více na www.birdlife.org/savevultures.

Foto: Pavel Tůma

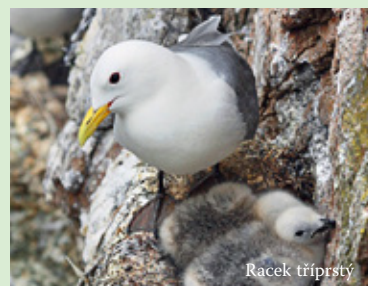
Na pražském sídlišti v Řepích vyrostla letos na jaře v osmém patře paneláku nad hlavní ulicí čtyři mláďata poštolky obecné.

Pavel Tůma

Temná stránka Hvězdných válek

Ostrov Skelling Michael leží 13 km jihozápadně od pobřeží Irska a je zapsán na seznamu památek UNESCO. Do 6. století zde žili mniši, po kterých tu zůstaly kamenné stavby připomínající včelí úly. Dnes je ostrov jedním z nejvýznamnějších hnízdišť některých mořských ptáků, např. 10 000 párů buřňáček malých

Racek tříprstý

Foto: Laura Glenister

a více než 700 párů buřňáček severních. Ostrov však není atraktivní jen pro ptáky. Začátkem září získal povolení k dvoutýdennímu natáčení filmový štáb Hvězdných válek. V této době už většina mořských ptáků ostrov opustila, ale právě tisíce mláďat buřňáček a buřňáků byly stále v hnízdech, která opouštějí až koncem září a začátkem října. Vědci a ochranáři kritizují vládu, že vydání povolení nekonzultovala a jednala protizákonně. I pokud by filmaři neohrozili přímo hnízdící ptáky, existuje zde velké riziko zavlčení nepůvodních druhů jako potkana nebo norka amerického, jejichž přítomnost by byla pro ptáky fatální. Smutný je případ minulé návštěvy filmového týmu na ostrově v červenci 2014, kdy přelety helikoptéry vyplašily několik set mláďat racků tříprstých, která naskákala do moře a utopila se.

Databáze mořských tuláků

Alespoň jedna dobrá zpráva pro mořské ptáky – 120 výzkumných institucí přispělo do unikátní databáze „Tracking Ocean Wanderers“, kam bylo od roku 2003 zapsáno 5 milionů údajů o přesunech mořských ptáků. Databáze pomáhá identifikovat nejdůležitější oblasti v mořích a oceánech, které je potřeba chránit. Tak se podařilo vyhlásit mořské rezervace u pobřeží Španělska, Portugalska a Nového Zélandu. Díky databázi také víme, že největším oceánským tulákem je rybák dlouhoocasý, který za rok při své cestě z Arktidy do Antarktidy a zpět uletí 80 000 km, nebo že albatros stěhovavý stráví prvních šest let života na moři, než se vrátí do hnízdní kolonie. Údaje v databázi jsou však klíčové hlavně pro ochranu mořských ptáků. Příkladem je jižní Afrika, kde se díky přijatým opatřením podařilo významně snížit počet ptáků hynoucích ve vlečných sítích rybářských lodí.

Volně podle www.birdlife.org/news.

Albatros světllohřbetý

Foto: Ross Wanless, BirdLife International

Foto: Denisa Mikešová

Zjara se u nás v budce na staré jabloni zabydlel špaček se smyslem pro krásu, který si dutinu vystýlal výhradně jabloňovými květy, občas použil i mladý jabloňový lístek. Špačka jsem pozorovala téměř hodinu a odhalila v jeho počínání celý rituál s pevnými pravidly: špaček přinesl květ, zmizel s ním v dutině, a když vylétl, usedl na větev a zhruba minutu zpíval. Pak opět utrlh kvítek a vše se opakovalo. Jen dvakrát udělal změnu a zpíval s květinou v zobáku, ještě než vletl do dutiny, a to aniž by květ upustil. Také mne překvapilo, že květina v zobáku, kterou držel, neměla žádný vliv na hlasitost jeho zpěvu!

Denisa Mikešová

Foto: Ondřej Pelánek (phototrip.cz)

Drozd kvíčala

Poznáte drozdy?

Drozdi a kosi, kteří mnohdy žijí v nejbližším okolí lidských sídel, patří k našim nejznámějším ptákům, a to jak díky své velikosti, tak zejména díky svému hlasitému zpěvu. Kos černý a drozd zpěvný si svá hnízda staví často na lidských stavbách, v zahradách, ale i v parcích, na okrajích lesů, nezávážně i v rozptýlené nelesní zeleni. Zatímco určování dospělých ptáků většinou není obtížné, determinace mláďat všech drozdů je poměrně nelehká. Drozd kvíčala se v posledních letech objevuje čím dál častěji i v městských parcích. Jejich pozorování v zimním období na nesklizených jablkách patří k těm nejhezčím z této roční doby.

Drozd brávník je obyvatelem okrajů lesů, ale můžeme se s ním setkat také ve větších parcích. Cvrčaly jsou tažným druhem, který hnízdí na sever od nás, a pozorování v době jarního a podzimního tahu nejsou vzácná. Poslední představovaný druh, kos horský, je druhem se specifickými biotopovými nároky a pozorovat ho můžeme téměř výhradně jen v pohraničních horách.

Kos černý je jedním z nejhojnějších ptačích druhů u nás. Zbarvení starých ptáků je vždy tmavé. Samci jsou uhlavě černí s nápadným žlutým zobákem, zejména v hnízdní době, a prakticky nezaměnitelní s jiným druhem ptáka. Samice jsou oproti tomu hnědé a na prsou čárkované. Mladí kosi jsou také tmaví, někteří jedinci mohou mít zbarvení hnědé až narezavělé. Hlavním znakem je, že mají na spodní straně vždy velký počet světlejších skvrn, stejně jako na zádech. V poslední době se, zejména ve městech, objevují leucistické kusy s poruchou pigmentace (části těla mají zbarveny bíle). Téměř vždy můžeme kosa potkat v blízkosti keřů, stromů nebo staveb. Ve volném prostoru se necítí dobře, i let bývá většinou krátký s co nejrychlejším úkrytem v podrostu. Charakteristický flétnový zpěv bývá přednášen z vyvýšených míst, jako jsou střešky, antény, vrcholky stromů apod.

Část kosí populace, zejména samci, zůstává u nás i přes zimu.

Jeho blízký příbuzný **kos horský** je obyvatelem vyšších poloh a u nás se vyskytuje zejména v Krkonoších, na Šumavě, v Jeseníkách a Beskydech. Pro obě pohlaví je charakteristická půlměsíčitá skvrna na hrudi. U samce je čistě bílá, u samice světle nahnědlá. V prostém šatě mimo hnízdní období bývá skvrna mnohdy jen naznačená, ale pozorování těchto přísně tažných ptáků v mimohnízdní době jsou u nás málo pravděpodobná.

Dalším hojným zástupcem tohoto rodu v naší krajině je **drozd zpěvný**. Jedná se o malého drozda s poměrně krátkým ocasem a nápadným skvrnitým zbarvením spodní části těla. Skvrny jsou ve tvaru šipek a nezasahují až úplně do zadních partií břicha. Hruď bývá béžová, při letu jsou spodní křídelní krovky rezavožlutavé. Drozdi zpěvní se pohybují většinou při zemi, kde také sbírají potravu. Podobně jako kos černý je i drozd velmi dobrým a hlasitým zpěvákem. Jeho zpěv ale není tak melodický a flétnový a je pro něj typické časté opakování některých pasáží. Mláďata jsou velmi podobná starým ptákům.

Drozd cvrčala je dalším malým drozdem, u nás se ale vyskytuje pouze v době tahu nebo v zimním období; zcela výjimečně může i zahnízdit. Poznáme ho podle výrazné rezavé skvrny na bocích a podle světlého nadočného proužku. Ocas je krátký, spodní křídelní krovky jsou rezavočervené. Nápadný je jejich kontaktní hlas znějící jako „sýýýt“, často slyšitelný v době tahu i uprostřed temné noci. V zimě bývají občas v menších počtech přítomni v hejnech kvíčal.

Drozd kvíčala, obývající otevřenou krajinu, je velký drozd s dlouhým ocasem, často se vyskytuje i ve větších hejnech. Hlava a kostřec jsou šedé, křídla seshora hnědá, spodní křídelní krovky jsou bílé. Hruď je výrazně okrová, spodní strana je rovněž posetá velkým počtem šipkovitých skvrn. Šedá barva hlavy, často jen naznačená, je také hlavním rozlišovacím znakem velmi mladých kvíčal např. od mladých drozdů zpěvných nebo brávníků. V zimě jsou často vidět na jablkách v hejnech, která mohou čítat i stovky ptáků. Velmi charakteristický je také jejich kontaktní hlas znějící jako „tšak-tšak“.

Drozd brávník je naším největším drozdem s příznačnou skvrnitou spodinou těla a za letu nápadnými bílými krajními ocasními pery. Tato pera se objevují už u mladých, sotva vylétlých brávníků. Tečkování na rozdíl od drozda zpěvného pokrývá celou spodní stranu a tečky jsou kulaté. V letu působí spíše jako menší holub, spodní křídelní krovky jsou bílé. Nejčastěji je možné jej pozorovat na okrajích lesů či ve velkých parcích. Jeho sytý zpěv zní již od února z malých lesíků nebo okrajů větších lesů. Charakteristické je jeho drnčivé vábení, které zní jako „cer'r'r'r“ a nezřídka bývá přednášeno v letu.

Libor Schröpper

Drozdi

Určování v přírodě

Ilustrace: Jan HOŠEK

Jan Hošek

Kos horský (*Turdus torquatus*)

Velikost: 24–27 cm

Prostředí: jehličnaté podhorské i horské lesy s podrostem keřů, zde okraje lidských sídel

Výskyt v ČR: tažný druh (III–IV až IX–X), hnízdí pouze v pohraničních pohořích

Stav a početnost v ČR: nejistý trend, 1,5–2,5 tis. párů

leucistní* ptáci světlí až téměř bílí, velká variabilita rozsahu světlého zbarvení

* se sníženou pigmentací

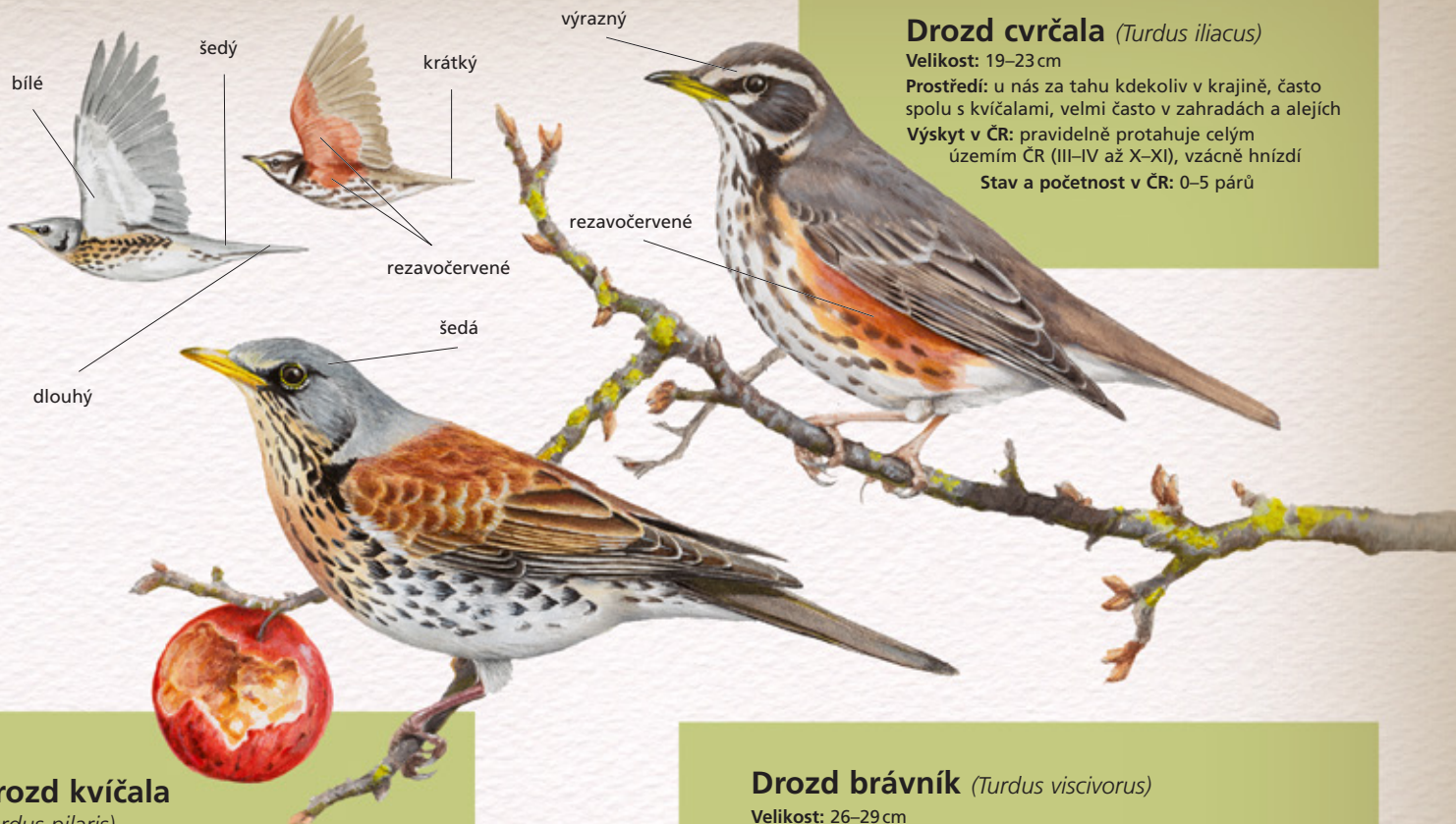
Kos černý (*Turdus merula*)

Velikost: 24–29 cm

Prostředí: synantropní druh, hojný v lidských sídlištích, parcích, zahradách, dokonce i v průmyslových objektech

Výskyt v ČR: část populace je tažná (II–III až X–XI), zbytek, zejména staří ptáci, u nás celoročně

Stav a početnost v ČR: mírný vzestup, 2–4 miliony párů

Drozd cvrčala (*Turdus iliacus*)

Velikost: 19–23 cm

Prostředí: u nás za tahu kdekoli v krajině, často spolu s kvičálami, velmi často v zahradách a alejích

Výskyt v ČR: pravidelně protahuje celým územím ČR (III–IV až X–XI), vzácně hnízdí

Stav a početnost v ČR: 0–5 párů

Drozd kvičala (*Turdus pilaris*)

Velikost: 22–27 cm

Prostředí: okraje lesů, stromořadí, zahrady, často v blízkosti vodních toků, v zimě v zahradách a alejích

Výskyt v ČR: většina ptáků našich hnízdních populací je tažná (III–IV až X–XI). V zimě se u nás objevují, mnohdy ve velkých počtech, ptáci ze Skandinávie a Ruska

Stav a početnost v ČR: stabilní trend, 80–160 tis. párů

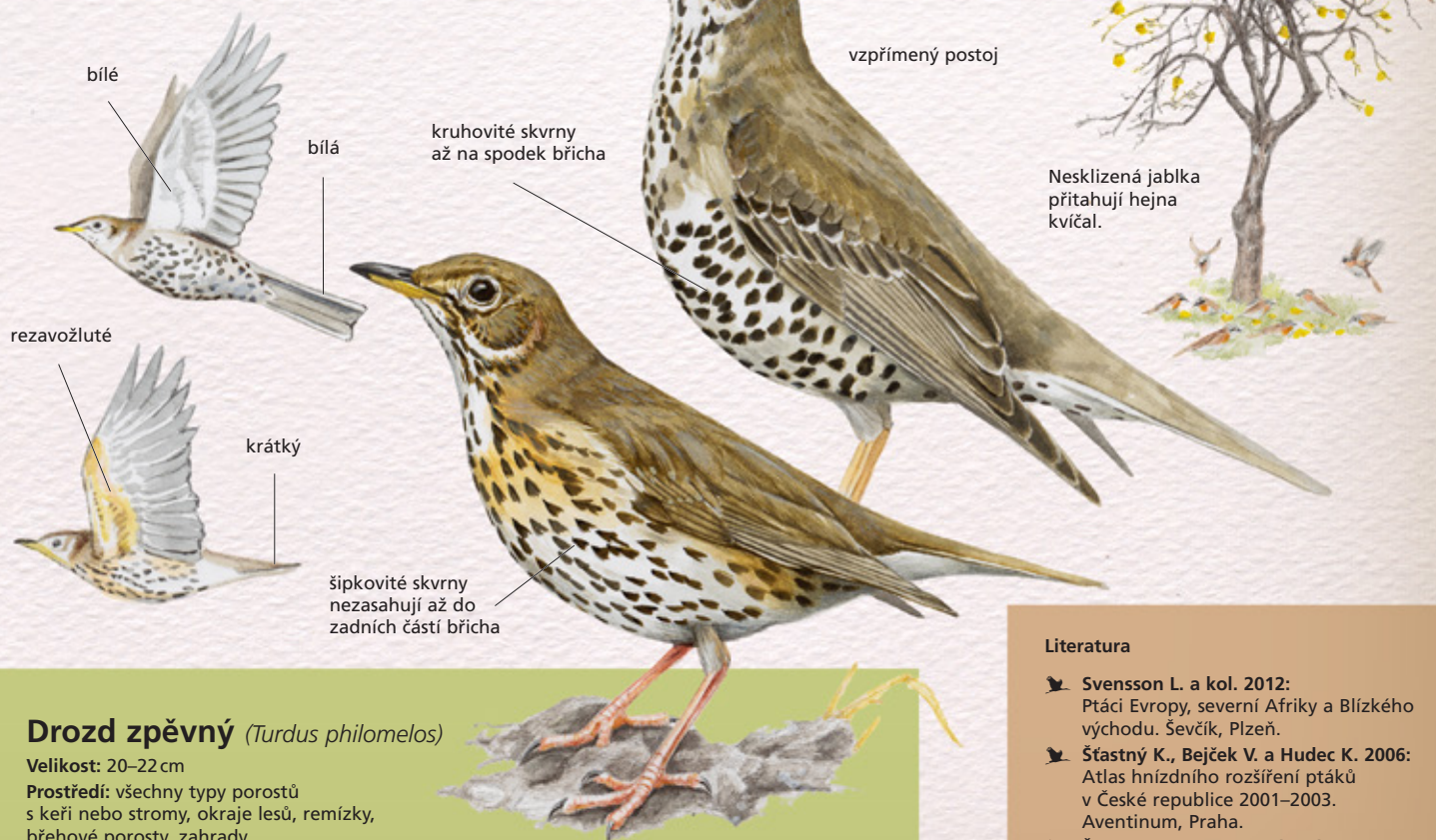
Drozd brávník (*Turdus viscivorus*)

Velikost: 26–29 cm

Prostředí: okraje lesů s pasekami, holinami, často navazující na otevřenou krajinu

Výskyt v ČR: částečně tažný druh (III–IV až X–XI), pravidelně hnízdí prakticky po celém území ČR

Stav a početnost v ČR: mírný vzestup, 40–80 tis. párů

Drozd zpěvný (*Turdus philomelos*)

Velikost: 20–22 cm

Prostředí: všechny typy porostů s keří nebo stromy, okraje lesů, remízky, břehové porosty, zahrady

Výskyt v ČR: tažný druh se zimovišti v okolí Středozemního moře, v době hnízdění často i v nejbližším okolí lidských sídel, velmi hojný je na okrajích lesů, v zahradách, hřbitovech a parcích

Stav a početnost v ČR: mírný vzestup, 400–800 tis. párů

Literatura

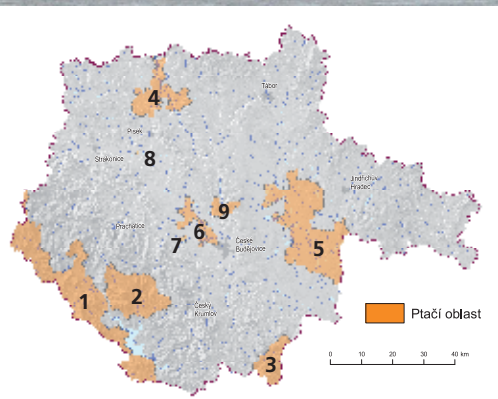
- Svensson L. a kol. 2012: Ptáci Evropy, severní Afriky a Blízkého východu. Ševčík, Plzeň.
- Štátný K., Bejček V. a Hudec K. 2006: Atlas hnízdního rozšíření ptáků v České republice 2001–2003. Aventinum, Praha.
- Štátný K. a Hudec K. (eds.) 2011: Fauna ČR, sv. 30/1 – Ptáci 3/1. Academia, Praha.

Stav v ČR: jpsp.birds.cz

Ptáci jižních Čech

Jižní Čechy bezesporu patří k přírodně nejzachovalejším a nejatraktivnějším oblastem naší republiky. Je to dáno jak jejich rozlohou (Jihočeský kraj je po Středočeském druhým největším v ČR) a nejnižší hustotou osídlení (62 obyvatel/km²), tak především velkou rozmanitostí biotopů. Tomu odpovídá i ochrana území. V kraji se nacházejí čtyři velkoplošná chráněná území – národní park Šumava a tři chráněné krajinné oblasti (Šumava, Blanský les a Třeboňsko). Ornitologický význam a cennost jižních Čech podtrhuje existence devíti ptačích oblastí rozkládajících se na ploše 2 060 km², což představuje více než 20 % rozlohy kraje.

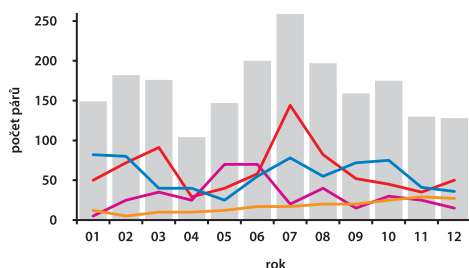
Největší z nich, o rozloze téměř 1000 km², je **ptačí oblast (PO) Šumava (1)** s devíti předměty ochrany. Z celorepublikového hlediska je nejvýznamnější zdejší populace tetřeva hlušce, která je v současnosti jedinou reprodukce-schopnou populací tohoto druhu v ČR. Dalšími významnými druhy jsou čáp černý, jeřábek lesní, tetřev obecný, chřástal polní, kulíšek nejmenší, sýc rousný, datel černý a datlík tříprstý. S PO Šumava téměř sousedí **PO Boletice (2)**, jejíž plocha se z části překrývá s vojenským újezdem. Ve 2. polovině 20. století odtud zcela zmizela lidská sídla a v důsledku výcvikové čin-

nosti armády zde vznikla mozaika specifických krajinných struktur a biotopů, na které je výskytem vázána řada druhů rostlin a živočichů. Ptačími předměty ochrany v Boleticích je pět druhů (jeřábek lesní, chřástal polní, kulíšek nejmenší, datlík tříprstý a skřivan lesní), ale vyskytuje se zde i celá řada dalších vzácných druhů (např. puštitka bělavá a strakapoud bělohřbetý), jednak na druhotné nelesní biotopy (např. tetřev obecný, bramborníček černohlavý či pěníce vlašská). Poslední „horskou“ jihočeskou ptačí oblastí je **PO Novohradské hory (3)**. Její území je pokryto především smrkovými monokulturami, ale cenná jsou i nelesní stanoviště v místech bývalých lidských sídel. Předměty ochrany jsou zde datlík tříprstý a jeřábek lesní, jehož populace je jednou z nejbohatších v ČR. Z dalších typických druhů lze jmenovat kulíška nejmenšího a sýce rousného, datla černého, holuba doupeňáka a kosa horského. V nelesních enklávách žije poměrně početná populace chřástala polního, dříve hojný tetřev obecný již bohužel zcela vymizel. Hluboké kaňony lemované rozlehlými lesními celky tvoří **PO Údolí Otavy a Vltavy (4)**, která je významným hnízdištěm výra velkého a kulíška nejmenšího.

Typickým prostředím jižních Čech, na které je vázána řada ptačích druhů, jsou rybníky a jejich okolí. Není proto divu, že hned 4 ptačí oblasti pokrývají tento typ krajiny. Největší z nich a zároveň i oblast s největším počtem kritériových druhů v ČR je **PO Třeboňsko (5)**. Celkem zde nalezneme 19 předmětů ochrany. Vodní a mokřadní ptáci jsou zastoupeni nejen hnízdícími druhy, jako je např. kvakoš noční, orel mořský, moták pochop, rybák obecný či slavík modráček, ale oblast je významná i jako pohnízdni a tahové shromaždiště pro volavku bílou, husu velkou, kopřivku obecnou a lžičáka

pestrého a zimoviště orla mořského. Třeboňsko ale nejsou jen rybníky – významným stanovištěm jsou i jejich hráze, lužní porosty a rozsáhlé lesní komplexy. Mezi kritériovými druhy těchto biotopů lze uvést včelojeda lesního, kulíška nejmenšího, sýce rousného, lelka lesního, strakapouda prostředního, žlunu šedou či skřivana lesního. Další, již čistě rybníční ptačí oblastí, je **PO Českobudějovické rybníky (6)**. Mezi předměty ochrany zde bylo zařazeno pět druhů – kvakoš noční, rybák obecný, husa velká, kopřivka obecná a slavík modráček. Hnízdí tu ale např. i kolpík bílý, volavka stříbřitá, tenkozobec opačný, pisla čáponohá, vodouš rudonohý a břehouš černoocasý. Zbývající dvě menší rybníční ptačí oblasti – **PO Dehtář (7)** a **PO Řežabinec (8)** – byly vyhlášeny především z důvodu ochrany pohnízdniho shromaždiště husy velké. Na Dehtáři je předmětem ochrany i hnízdící rybák obecný a lokalita je významnou tahovou zastávkou řady dalších druhů vodních ptáků. Řežabinec je známý velkou hnízdni kolonií racka chechtavého, jehož početnost ale výrazně klesá, a hnízděním potápky černokrké, sýkořice vousaté, bukáčka malého a bukače velkého. Společným problémem všech čtyř rybníčních ptačích oblastí je především intenzivní rybářské obhospodařování a vysoké obsádky kapra, které způsobují výrazný úbytek přirozené potravy v rybníce a v neposlední řadě i degradaci litorálních porostů. Poslední jihočeskou ptačí oblastí je **PO Hlubocké obory (9)**, kde jsou předmětem ochrany dva druhy vázané na zachovalé listnaté porosty – strakapoud prostřední a lejssek bělokrký. Vyskytují se zde i další druhy vázané na biotop původního evropského listnatého lesa jako např. datel černý, oba druhy žlun, holub doupeňák, lejssek malý, lejssek šedý a krutihlav obecný.

Foto: Jiří Bohdal (naturfoto.cz)

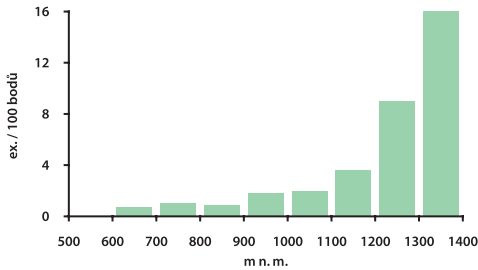

Graf 1. Vývoj jihočeské hnízdni populace rybáka obecného v letech 2001–2012 podle jednotlivých ptačích oblastí: Českobudějovické rybníky (—), Dehtář (—), Třeboňsko (—) a Řežabinec (—), celkem – —. Podle Hora a kol. 2010, upraveno.

Foto: Ivan Dudáček (ptaci.net)

Datlík tříprstý

Graf 2. Výškové rozšíření datlíka tříprstého na jihovýchodní Šumavě. Graf znázorňuje rozmístění 119 zastižených jedinců podle nadmořské výšky. Celkem bylo sečteno 5 927 bodů v lesních porostech. (B. Kloubec & J. Hora unpubl.).

Ornitologický význam a atraktivita jižních Čech byly i hlavními impulsy k sepsání obsáhlé a ucelené monografie **Ptáci jižních Čech**, kterou na podzim 2015 vydal Jihočeský kraj ve spolupráci s Agenturou ochrany přírody a krajiny ČR. Na textové části pracoval po dobu téměř čtyř let tým 14 autorů.

Těžištěm publikace jsou druhové kapitoly, věnované 193 hnízdícím a 36 pravidelně protahujícím druhům. Nedílnou součástí jsou pak oddíly věnované přírodním poměrům, historii ornitologického výzkumu, pozorování ptáků a jejich ochraně. Kniha obsahuje i CD s obsáhlou kolekcí nahrávek nestora zvukových záznamů ptáků Pavla Pelze, která zahrnuje vokální a jiné akustické projevy jednotlivých druhů, včetně dosud nepublikovaných. Zajímavým doplňkem jsou originální grafy, znázorňující intenzitu sezonní hlasové aktivity.

Nejdůležitější částí druhových textů je bezpochyby „Výskyt v jižních Čechách“. Jedná se o obsáhlý přehled využívající většiny dostupných zdrojů. Věnuje se hlavně období let 2001–2012, avšak u většiny druhů nalezne čtenář informace o výskytu za období i více než 150 let dlouhé. Knihu doprovází nejen množství fotografií a kreseb, ale i grafy a tabulky znázorňující změny a odhady početnosti, vývoj hnízdních populací, sezonní výskyt, výškové rozšíření z jihovýchodní Šumavy apod.

Značná část údajů pochází právě z ptačích oblastí, neboť jejich dlouhodobý výzkum a monitoring ptáků umožnil představit v knize celou řadu doposud nepublikovaných kvantitativních údajů, týkajících se početnosti ptáků na jednotlivých lokalitách (např. rybníky Velký Tisý, Dehtář a Řezabinec) i v celých oblastech (Třeboňsko, Českbudějovicko, Boletice, Šumava). U každého druhu je zařazena také mapka, takže kniha slouží zároveň

i jako atlas hnízdního rozšíření ptáků jižních Čech z let 2001–2012.

Uvedená kniha svým rozsahem překračuje regionální měřítko, a lze ji proto doporučit nejen zájemcům o ptáky jižních Čech, ale i amatérům zajímavým se třeba o poznávání ptáků a jejich zvukové projevy, stejně jako profesionálním ornitologům.

Kloubec Bohuslav,
Hora Jan, Štátný Karel
(eds), 2015:
Ptáci jižních Čech.
Jihočeský kraj,
České Budějovice,
640 stran.

Kniha je k dostání
v sekretariátu ČSO
za členskou cenu 720 Kč.

Jaroslav Cepák | se narodil a vyrůstal na Třeboňsku. V současnosti pracuje v Národním muzeu v Praze, ale většinu svých ornitologických aktivit stále uskutečňuje v jižních Čechách.

Miroslav Čapek | je ornitolog se zájmem o ekologii a hlasové projevy ptáků, taxonomii a zoogeografii. Pracuje v Ústavu biologie obratlovců AV ČR, v. v. i. v Brně, kde také přednáší na Masarykově univerzitě.

INZERCE

Holík

we create

Rukavice do přírody

Navštivte náš e-shop
www.holik-hunting.cz

Holík International, s.r.o.
Za Dvorem 612, 763 14
Zlín 12

tel.: +420 577 125 500
e-mail: info@holik-international.cz

Evropa má (konečně) červený seznam ptáků

Foto: Marcabre (CC BY-SA 2.0)

Buňhák baleárský žije pouze v příbřežních vodách Evropy. Jeho populace odhadovaná na 3 200 párů prodělává meziročně 7% pokles zapříčiněný predací vajec a mláďat nepůvodními druhy savců. Dospělí ptáci se zase stávají obětmi rybolovu s vlečnými lany.

Historicky první červený seznam ptáků Evropy vyšel letos v červnu. Někoho to může překvapit, protože s pravidelně aktualizovaným světovým červeným seznamem, s červenými seznamy jednotlivých států i s hodnocením stavu ptáků Evropské unie se setkáváme již několik desetiletí, ale Evropa ani Evropská unie svůj červený seznam dosud opravdu neměly (dřívější Birds in Europe 1994 a 2004 měly trochu jinou podobu).

V létě publikovaný Evropský červený seznam ptáků vznikl v letech 2012–2014 ve spolupráci BirdLife International a Světového svazu ochrany přírody (IUCN) a financovala jej (jak jinak) Evropská unie. Pojmy Evropa a Evropská unie ale rozhodně není záhodno zaměňovat. Unie pokrývá jen 44 % kontinentu Evropy, což znamená, že zde sedmina evropských druhů vůbec nežije (viz graf). Pro ochranu přírody v Evropské unii je ale vlastní červený seznam klíčový, vznikly proto vlastně hned dva červené seznamy: jeden skutečně evropský a druhý jen pro území sedmadvaceti unijských států.

Červený seznam hodnotí riziko vyhynutí všech ptačích druhů žijících na daném území podle celosvětově platných kritérií, mezi něž patří populační trendy, velikost a struktura populace nebo zeměpisné rozšíření. Na základě těchto kritérií se druhy zařazují do devíti kategorií. Druhy klasifikované jako *zranitelné* (VU, *vulnerable*), *ohrožené* (EN, *endangered*) a *kriticky ohrožené* (CR, *critically endangered*) jsou souhrnně označovány jako *obecně ohrožené* (*threatened*). V češtině tedy musíme

dávat pozor na to, v jakém kontextu je slovo „ohrožený“ použito a co vlastně znamená.

A jak takový červený seznam pro celý světadíl vzniká? Seberou se údaje z jednotlivých zemí o velikosti populací, trendech početnosti a o plošném rozšíření a sloučí se dohromady. Přitom se příspěvek každého státu váží velikostí populace, která na jeho území žije.

Evropský červený seznam ptáků ke stažení na www.birdlife.org/datazone/info/euroredlist.

European Red List of Birds

Compiled by BirdLife International

Na obálce tištěné publikace je papuchalk severní od mladého českého fotografa a čerstvého držitele titulu Wildlife Photographer of the Year 2015 Ondřeje Pelánka.

Tím je zajištěno, že největší vliv na výsledek má situace v těch státech, na jejichž území žije největší část evropské populace daného druhu. Zpracování není ale tak jednoduché, jak by se na první pohled mohlo zdát. Je potřeba se vyrovnat s velmi rozdílnou kvalitou údajů, protože v řadě zejména východních zemí zatím pro pravidelný monitoring ptáků viditelně chybějí finance i lidé.

Vydaný červený seznam může sice vést k radosti z dobře odvedené práce, samotné výsledky ale důvodem k velké radosti nejsou. Každý pátý ptačí druh je v Evropské unii ohrožen vyhynutím, stav 29 druhů se od posledního hodnocení v roce 2004 zhoršil. Týká se to i našich donedávna běžných druhů, například hrdličky divoké, lindušky luční nebo poláka velkého. Celkový stav řady druhů se nelepší ani přes mnohá účinná ochranná opatření, to se týká například čejky nebo supy mrchožravého. Na druhou stranu je potěšující, že 20 druhů dříve hodnocených jako regionálně ohrožené řadíme dnes v Evropě k málo dotčeným, i když celosvětově jsou některé z nich ohroženy stále. Patří k nim i velmi charakteristické druhy jako pelikán kadeřavý, dytík úhorní, drop velký nebo potáplice severní.

Červený seznam identifikoval, anebo spíše potvrdil, i nejčastější důvody, proč ptáků v Evropě ubývá. Patří k nim nepříznivé zemědělské hospodaření, ilegální pronásledování, invazní druhy nebo likvidace přirozeného prostředí. Podrobný přehled výsledků včetně druhových karet pro všechny evropské ptáky je dostupný na webu. Velmi patrná je zde i česká stopa, protože – kromě spolupráce ČSO na vyhodnocení dat – mezi použitými ilustračními fotografiemi převažují zdarma poskytnuté snímky českých fotografů, za což jim patří velký dík.

Evropský červený seznam ptáků je výsledkem spolupráce několika stovek odborníků a tisíců dobrovolníků z více než 50 zemí, kteří mu ochotně věnovali svůj čas, údaje a vědomosti. Jejich nadšení a nasazení umožnilo BirdLife International poskládat podrobný obraz současného stavu ptačích druhů v Evropě. Doufejme, že aktuální informace skutečně pomohou nasměrovat úsilí a omezené finanční zdroje tam, kde je jich v ochraně ptáků v Evropě nejvíce potřeba.

Evropský červený seznam ptáků vznikl v rámci smlouvy s EU (Service Contract No. 070307/2011/604476/SER/B3).

Stupně ohrožení druhů podle IUCN

EX vyhynulý

EW vyhynulý v přírodě

CR kriticky ohrožený

EN ohrožený

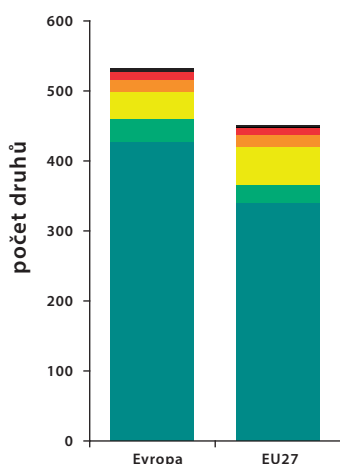
VU zranitelný

NT téměř ohrožený

LC málo dotčený

NE nehodnocený

Rozdělení ptačích druhů Evropy (533 druhů) a Evropské unie (451 druhů) podle kritérií IUCN

Nejohroženější druhy podle červeného seznamu Evropy

CR* – pravděpodobně vyhynulý druh	Evropa	EU 27
drop obojkový	CR*	NE
koliha tenkozobá	CR*	CR*
perepel malý	CR*	CR*
buřňák baleárský	CR	CR
keptuška stepní	CR	NE
ketupa rybí	CR	NE
orel stepní	CR	NE
kalandra černá	CR	NE
skřivan pouštní	CR	NE
strnad obojkový	CR	CR
husa malá	EN	CR
čírka úzkozobá	VU	CR
kulík větší	VU	CR
vodouš malý	LC	CR
ouhorlík černokřídlý	VU	CR
sovice sněžní	LC	CR
orel volavý	EN	CR

Zdeněk Vermouzek | je ředitelem ČSO. Kromě jiných věcí koordinuje Jednotný program sčítání ptáků v Česku a spolupracoval na přípravě podkladů pro evropský červený seznam.

Christina Ieronymidou | pracuje jako vedoucí programu ochrany evropských druhů v BirdLife International. Podílela se na přípravě Evropského červeného seznamu ptáků a nyní koordinuje projekt, který reviduje plány péče o evropské druhy ptáků.

Eurasijský „holub stěhovavý“?

Podle prvního evropského červeného seznamu už nejohroženějším pěvcem našeho kontinentu není rákosník ostřicový. Tento „primát“ předal kriticky ohroženému strnadu obojkovému (*Emberiza aureola*), jehož hnízdní populace se ve Finsku počátkem 70. let odhadovala na několik set párů. IUCN sice strnada obojkového od roku 2003 již třikrát přeřadila do přísnější kategorie, ale na rozdíl od Evropy je globálně zatím stále „jen“ ohrožený.

Možná to změnila studie uveřejněná v časopise *Conservation Biology*. Její autoři totiž tvrdí, že za tři desetiletí se celosvětová populace strnada obojkového snížila o 90 % a jeho areál východním směrem ustupoval až o 200 km za rok. Přitom původní velikost populace se pohybovala v řádu stamilionů – díky rozšíření „od Baltu po Hokkaido“ to byl zřejmě vůbec nejpočetnější palearktický pták. Dnes tito strnadi prakticky vymizeli z Evropy i jihozápadní Sibíře, kde o nich Josef Musílek v roce 1919 psal jako o „nejobyčejnějším letním druhu“, který je běžný „kromě suchých borů v každém prostředí“. Lze identifikovat řadu příčin takového kolapsu, včetně intenzifikace zemědělství, která s sebou na jihu Číny nese přechod na zaplavovaná rýžoviště. Výsledkem je úbytek strnišť, kde strnadi na tahu nalézají potravu, a rákosin, v nichž nocují. Autoři však za zcela zásadní faktor považují odchyt do sítí na průtahy. Na vině je úzký tahový koridor

druhu s obrovským hnízdním areálem: migrující celosvětová populace se musí vměstnat na hustě obydlené území, kde se navíc tradičně ptáci chytají. Člověk sice přímo (tedy lovem) vyhubil či téměř vyhubil řadu ptáků, ale známe jen jeden případ, kdy se tak stalo u druhu velice početného a vyskytujícího se na rozsáhlém území, totiž amerického holuba stěhovavého, který vymřel takřka přesně před sto lety. Autoři studie navíc konstatují zajímavou paralelu mezi USA na přelomu 19. a 20. století a Čínou o sto let později: velký civilizační – tj. populační, ekonomický a dopravní – rozmach přímo na tahové cestě nesmírně početného druhu, který se hodí do kuchyňského hrnce.

Číňané strnadům obojkovým říkají „rýžoví ptáci“; na jihovýchodě Číny se jedli od nepaměti, ale dnes stoupá poptávka i ve vzdálených oblastech. Transport na nové trhy je snadný a stal se z něj velký byznys: lovci „rýžové ptáky“ dodávají do restaurací, tedy pro zámožnou městskou klientelu. Je zřejmé, že při velké poptávce je situace neřešitelná: odhaduje se, že až 60 % Číňanů pravidelně konzumuje volně žijící druhy živočichů. Odchyt pěvců je v této zemi ilegální od roku 1997, ale černý trh při současné čínské prosperitě nadále vzkvétá. Je to bohužel pochopitelné, neboť se uvádí, že zhodnocení „surovin“ může být v čínské restauraci až třicetinasobné.

Strnad obojkový, dříve nejpočetnější palearktický pěvec, má tu smůlu, že chutná Číňanům. Dnes patří mezi kriticky ohrožené druhy Evropy.

Jiří Hrubý | překládá z angličtiny – někdy i knihy o přírodě. Zájem o ptactvo se v jeho případě ideálně protíná s cestováním, dlouhodobě ho zajímá velehorská Asie. Oblíbení ptáci: rehci, brhlíci, skorci, mlynářik, z nepěvců kachny a vše u vody.

Jak připravit domov pro rorýse

Přírodním původním hnízdištěm rorýse obecného jsou skály. Již před několika tisíci lety si však rorýsi začali zvykat na lidské stavby a dnes jsou jejich nejdůležitějšími hnízdišti. Hnízdí většinou v podstřešních prostorách a dutinách, kam pronikají větracími otvory a různými štěrbinami. Právě nešetrné rekonstrukce domů, při kterých dochází k zakrytí větracích otvorů a zamezení vstupu do dutin pod střechou, rorýse nejvíce ohrožují. Znamenají nenahraditelnou ztrátu tisíců hnízdních příležitostí.

Foto: Jiří Bohdal (naturfoto.cz)

Foto: Evžen Tošenovský

Polystyrenové budky zakomponované do fasády mohou představovat zajímavý estetický prvek na budově.

Rorýs obecný je zařazen mezi zvláště chráněné druhy živočichů v kategorii „ohrožený“ a do jeho hnízdění je zakázáno škodlivě zasahovat. To znamená, že i veškeré rekonstrukční práce musí být prováděny mimo toto období (tedy ne mezi 20. dubnem a 10. srpnem) nebo na ně musíme získat patřičnou výjimku.

Rorýsi jsou silně vázáni na svá hnízdiště. Kde jednou úspěšně vyhnízdí, tam se opakovaně vrací (mohou se dožít až dvaceti let). Proto je důležité při rekonstrukcích zachovat původní vletové otvory. Pokud to opravdu není možné, vytvoříme hnízdiště náhradní, ideálně na místě toho původního. Jednoduchým řešením je do zateplované fasády pod dohledem ornitologů vložit polystyrenové budky, které se pak stanou součástí fasády. Jsou-li vyvěšeny na správných místech, rorýsi je poměrně snadno přijmou.

Jak by mělo vypadat správné místo pro rorýsí budku?

Důležitý je volný prostor před vletovým otvorem a výška alespoň 5 m, jelikož mladí rorýsi z hnízda doslova vypadávají. Během pádu nabírají rychlost, díky které mohou vzletnout. Budka by zároveň neměla být na exponované jižní straně. Rorýsi hnízdí v červnu a červenci, kdy jsou teploty vysoké a v neizolované budce vystavené slunci je příliš horko. Správné umístění budky ukazuje obr. 1.

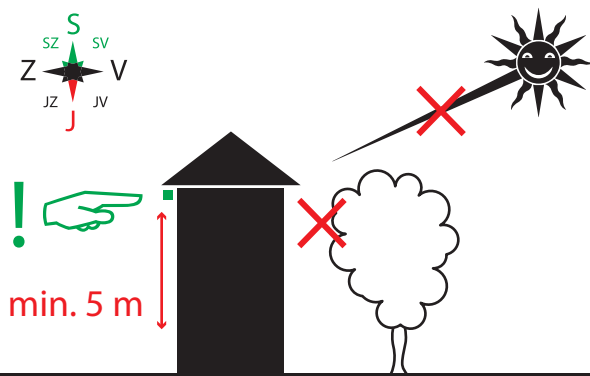
Jakou budku zvolit?

Kromě již zmíněné polystyrenové budky, která se nejčastěji používá k zabudování do fasád během rekonstrukce domů, máme k dispozici dva další běžné typy budek: dřevocementovou a dřevěnou. **Dřevocementovou** budku můžeme použít na fasádu i do fasády, případně

ji zabudovat přímo do zdi. Její výhodou je víceméně neomezená životnost, nevýhodou vyšší pořizovací cena a hmotnost (je nutné ji pevně ukotvit).

Dřevěná budka má životnost nižší, můžeme si ji však sami vyrobit za poměrně nízkou pořizovací cenu. Na rozdíl od ostatních budek má rorýsí budka oválný vletový otvor u kraje ve spodní části čelní stěny. Přírodním pohybem rorýsů je let, k němuž mají přizpůsobena silná dlouhá křídla, zatímco nohy mají velmi krátké a po zemi se pohybují velmi neobratně. Do otvoru v horní části přední stěny, kde bývá umístěn u jiných typů budek, by se rorýsi nevyšplhali. Na obr. 2 najdeme návod na vlastní výrobu. Doporučujeme zhotovit budku otvíratelnou, abychom ji mohli kontrolovat a čistit. Čištění je nutné, pouze pokud nám v budce náhodou zahnízdí jiný nájemník než rorýs (například vrabci). Rorýsům hnízda

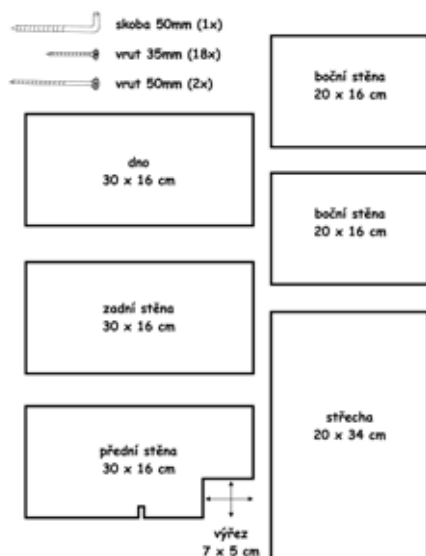
- **Vyhýbáme se přímému slunci a místům kde k domu těsně přiléhají stromy**
- **Je třeba alespoň 5 m volného prostoru pod budkou**
- **Ideální místa najdeme pod římsami a podhledy anebo na stěnách orientovaných na sever, severovýchod a severozápad**

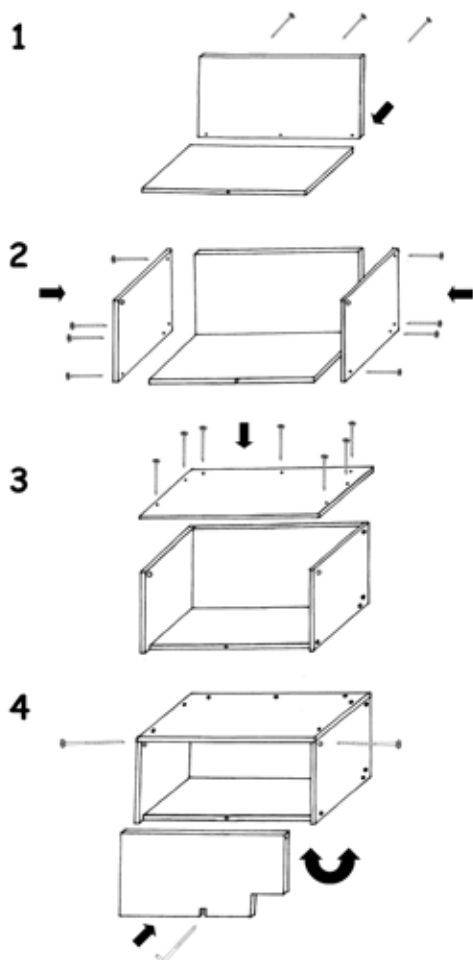
Obr. 1 Hlavní zásady při umísťování budek pro rorýsy. Převzato s laskavým svolením www.swift-conservation.org.

Jak si vyrobit vlastní rorýsovník

Co budeme potřebovat

Postup výroby

Obr. 2 Návod na výrobu dřevěné budky pro rorýse.
Autor: Evžen Tošenovský

slepená ze slin a drobného materiálu naopak neodstraňujeme. Pokud hnízdo v dutině zůstane, rorýs pár ho používá opakovaně a nový materiál nepřináší. Její životnost výrazně prodloužíme povrchovým nátěrem a péčí o ni. Takto nám může vydržet mnoho let.

1. Na míru vyráběná dřevěná budka na budově Správy CHKO Beskydy v Rožnově pod Radhoštěm.
2. Dřevobetonové budky firmy Schwegler na budově PíF UP v Olomouci. Pokud nejde budky tohoto typu kotvit přímo do zdi (např. do nového zateplení), je možné je volně zavěsit na klasické truhlíkové háky, nebo děrovanou nerezovou pásku, jako v zobrazeném případě.
3. Stejný typ na historické budově v centru Olomouce. Při správném umístění budky nijak nenarušují ani vzhled památkově chráněných budov.

Foto: E. Tošenovský

Vyvěsit budky pro rorýse, a zapojit se tak do jejich ochrany můžeme, i pokud rorýsi na domě nehnízdí. Nová hnízdiště však rorýsi, vzhledem k výše zmiňované silné vazbě na hnízdiště, neobsazují tak snadno. Je proto potřeba zvážit, zda je dům k tomu vhodný, a radši se poradit s odborníky, kde budky vyvěsit. Rorýsi hnízdí koloniálně, vyvěšujeme proto radši více budek nebo budky vícekomorové, ve kterých může zahnízdit více párů.

Abychom nečekali na obsazení nových budek několik let, můžeme na ně rorýse upozornit pomocí zvukové nahrávky jejich hlasu. Osvědčilo se nám přehrávání např. z reproduktoru od počítače umístěného v blízkosti budky (na parapetu okna, balkoně apod.), nejlépe brzy ráno nebo v podvečer, kdy jsou rorýsi nejaktivnější. Nahrávka je k dispozici ke stažení na www.rorysi.cz. Můžeme ji používat až do poloviny června, kdy mladí ptáci hledají hnízdiště na následující rok. Pokud budku objeví, sice v ní hned nezahnízdí, ale máme velkou šanci, že ji příští rok obsadí.

Sejde-li se zájem o přírodu se zájmem o techniku, možnosti se rozšiřují. Jestliže nainstalujeme do budky **webkameru**, můžeme sledovat hnízdění v přímém přenosu. Webkameru je potřeba instalovat ještě před přiletem rorýsů, v žádném případě v průběhu hnízdění! Tím bychom rorýse při hnízdění nejen rušili, ale i porušovali zákon.

Nejjednodušším a nejlevnějším řešením je analogová kamera s menší ohniskovou vzdáleností (pod 6 mm). Kamera musí být opatřena infradiodami, které zajistí světlo i ve tmě. Přenos může být zajištěn jak po kabelu, tak bezdrátově.

Zajištění vlastního vysílání doporučujeme přes www.ustream.tv. Stačí se zaregistrovat a začít vysílat. Na vlastní webové stránky pak vložíme HTML kód, který jsme vygenerovali na stránkách vysílání. Každopádně je dobré poradit se s někým, kdo má s vysíláním z webové kamery zkušenosti.

Nevýhodou této varianty je omezený počet uživatelů, kteří se na video mohou současně dívat. U levnějších kamer je to často jen jeden,

u dražších tři až pět, u nejlepších 20 i více diváků. Více uživatelů však znamená větší nároky na linku a může se stát, že nebude stačit kapacita připojení.

Další možností je využít připojení přes streamserver. Pronajmeme si server s rychlým připojením, na němž běží speciální program, který se připojuje k naší kameře, stahuje z ní proud videa a předává jej všem, kdo se chtějí dívat. Počet uživatelů je omezen jen kapacitou připojení serveru a tuto kapacitu lze vždy navýšit. Na video se tak mohou dívat desítky, ale i tisíce lidí současně. Za pronájem takového serveru ale samozřejmě zaplatíme.

Ať zvolíte jakoukoli budku, s kamerou či bez, jejím vyvěšením na správném místě přispějete k ochraně ohroženého druhu. Držíme palce, aby rorýsi budku našli a ještě před jejich přiletem ji neobsadili špačci či jiní ptáci, kteří přilétají dříve než rorýsi. Kutilové tomu mohou zabránit třeba otvíracími vletovými otvory, které nechají do přiletu rorýsů zavřené a otevrou je až v době, když rorýsi přilétají.

Jestliže ale budku obsadí jiný druh ještě před přiletem rorýsů, můžeme pozorovat zajímavé chování. Boje o hnízdiště, ať už s jiným druhem, nebo mezi rorýsími páry navzájem, bývají velmi urputné a rorýs, ačkoliv tak nepůsobí, je v nich velmi neústupný a agresivní – v konkurenci o hnízdní prostor dokáže vytlačit i ptáky podstatně větší než je sám. Občas může boj skončit i zraněním nebo smrtí některého ze soků, ale tak už to v přírodě někdy bývá.

Gabriela Dobruská | pracuje v ČSO v oblasti vzdělávání, koordinuje programy Rorýsí školy a Jaro ožívá.

Evžen Tošenovský | je koordinátor projektu ČSO „Pod jednou střechou“, působí na Moravě, kde realizuje zoologické průzkumy při zásazích, které mohou ohrožovat ptáky a netopýry ve městech.

Jeřábí popelaví

Slavík modráček severoevropský

Jespák bojovný

Sobota, 4 hodiny ráno. Většina lidí ještě spí, ale já už jsem na nohou. Baterky mám. Karty mám. Foťák, objektiv, stativ. Ještě popadnout z kuchyně rohlík a vyrazím. Auto je studené a jen neochotně startuje.

Oči těkají po obloze a hledají mraky. „Dneska nic, vymete-no. Vypadá to, že by to mohlo klapnout. Pokud nebude mlha.“ Z ventilátorů se začíná linout teplý vzduch. Snažím se dodržovat předpisy. Pokutu bych nějak přežil, ale zdržení si nemůžu dovolit. Přijíždím, když už obloha červená. Začíná závod s časem. Honem na sebe naházím věci a vyrazím. Plácnu sebou do bláta a hodím přes sebe maskovačku. Slunce běží po obloze a mě se začínají hlavou honit černé myšlenky. Přiletí? Nepřiletí? Místo je dobré, včera jsem je tu viděl dalekohledem.

Když se ranní svit plně rozlije po krajině, stane se něco nesku-tečného. Přiletí první kus. Sedá si kousek ode mne. Víím, že teď se nesmím ani pohnout. Seběmenší zvuk ho může vystrašit. Pak ale přilétá druhý a třetí. Je vyhráno. Ptáci se slétají a já rozjízďím koncert. Přepínám body, závěrka cvaká a karta nestíhá ukládat. „Popojdi... ne... tráva... tak a teď jsem to určitě nestihl.“ Není čas kontrolovat výsledek, to se probere doma. Srdce valí krev s adre-nalinem do celého těla. Pak z ničeho nic koncert končí. Slunce je vysoko a já si sedám do auta. V jedné ruce žmoulám rohlík a druhou proklíkávám fotky. „Tato je super... škoda, že mi to tady uštěfelo... jo, tak za tuto mě kluci sežerou.“

Pak ale položím fotoaparát a začnu si v hlavě promítat to úžasné ráno. Nádherné chvílky, které jsem strávil v přírodě. Uvědomuji si, že mě naplňují a baví. Není to jen koníček. Je to pořádný kůň, na kterém se vezu a užívám si tu jízdu.

Kruti hlavovy hlavolamy

aneb nad čím krutí hlav kroutil hlavou

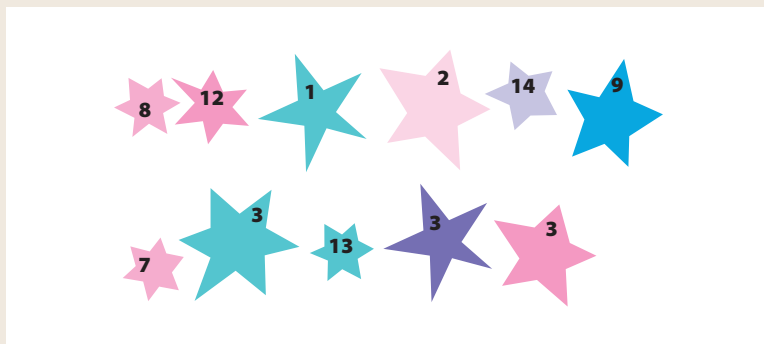
Ahoj děti!

Tak je tu konec roku a s ním velké lidské řádění v podobě ohňostro-
jů. Nejde tomu uniknout nikde. My ptáci a vlastně všechna zvířata se
ohňostroji děsíme. Proč se vám, lidé, tak líbí? Nestačí vám nebe plné
hvězd? Nebo potřebujete, aby se vám v hlavách rozbřesklo, odlišili jste
důležité od nepodstatného a viděli významné události uplynulého roku?
Jednu z nich vám posílám zašifrovanou. Vyluštěte si ji i s jejím poselstvím.

Hlavolam pro zdatné školáky

Na fotografiích jsou vzácní zimní hosté na našich vodách.
Možná některé z nich uvidíte při zimním sčítání. Do hvězdi-
ček okolo fotografií vepište ve správném pořadí jejich jména.
Tajenku sestavíte, když přepíšete písmena z vybarvených hvězdi-
ček do stejných hvězdiček v řádku pod ohňostrojem.

Úkol pro předškoláky

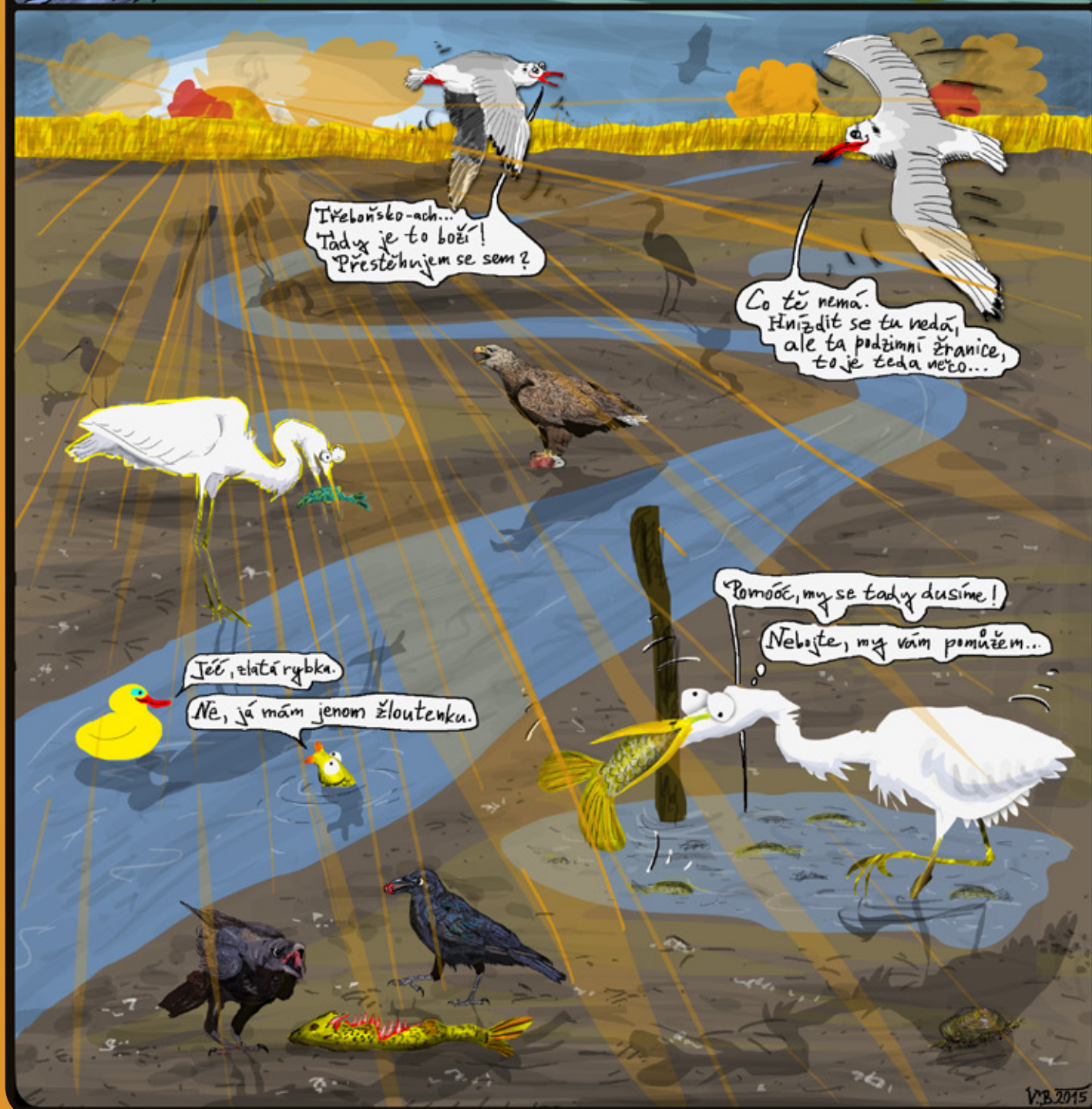
Ohňostroj rozehnal hejno labutí. Honem dokreslí na dráty dostatek plašítek,
ať je labutě vidí a včas se drátům vyhnou, jinak jim hrozí, že se o ně zraní.

Správné odpovědi z čísla 3/2015:

- 1) Potravní řetězec tvoří pulec, ryba a volavka.
- 3) V komiksu v Ptačím světě 2/2015 umístil šotek hnízdo sýkory modřinky na větev stromu. Modřinky si ale otevřená hnízda nestaví a hnízdí v dutinách. Často také přijímají budky.

Připravila Vlad'ka Sládečková | Foto: Vlad'ka Sládečková, Vince Garvey (CC BY 2.0), Robert Bergman, Donna Dewhurst, Zdeněk Tunka a Dušan Boucný (birdphoto.cz).

Kdo je kdo? INDIVIDUÁLNÍ AKUSTICKÝ MONITORING SAMCŮ LINDUŠKY LESNÍ

Sledování některých druhů živočichů za pomoci nahrávání jejich hlasových projevů je díky rychlému rozvoji technologií pro záznam i následnou analýzu zvuku a dostupnějšímu vybavení stále častěji využívanou metodou. Výhodné je zejména na těžko přístupných místech. Ani sebezanícenějšímu ornitologovi se obvykle nepodaří udělat bodovku v odlehlém tropickém pralese jedenkrát týdně po celý rok. Vyrazit tam dvakrát ročně, vyměnit baterie v krabičce zavěšené na stromě, stáhnout z ní nahrávky a druhy potom určovat v teple u počítače – ideálně za pomoci programu, jenž je umí automaticky zanalyzovat – vypadá mnohem snadněji.

Má to ale samozřejmě svá úskalí. Nahrávky nebývají nejčistší, krom hlasů nejrůznějších zvířat (jež se mohou překrývat) je zaznamenána i spousta rušivých zvuků, od šustění listů ve větru až po liják. Ani sebelepší dnes dostupné programy proto zatím bez vydatné pomoci člověka nahrávky z autonomních rekordérů správně nevyhodnotí. Analýzy jsou tudíž časově náročné, zároveň ale přinášejí velmi cenná data. Automatické rekordéry nicméně zaznamenávají pouze vokalizující jedince a nic se nedozvíme o početnosti druhu na dané lokalitě, jeho populačních trendech či chování.

Pokud chceme získat takovéto údaje, je třeba do terénu vyrazit a přistoupit ke sledování konkrétních jedinců. Pro tyto účely lze označit ptáky vysílačkou (což ale bývá velmi nákladné) nebo nějakou značkou pozorovatelnou z větší vzdálenosti. V ornitologii jsou zdaleka nejrozšířenějším způsobem značení barevné kroužky. I při jejich sledování se však může vyskytnout řada komplikací. Když pomineme fakt, že nejprve musíme ptáky odchytit, což může být to nejjednodušší, čeká nás následné sledování a zpětné odečty označených jedinců. To může být u drobných pěvců obývajících nepřehledné prostředí časově náročné. K odchytu se navíc často používá nahrávka zpěvu a chceme-li ji znovu použít pro zpětný odchyt či alespoň přilákání ptáka blíž, můžeme se u mnoha druhů setkat s nepříjemností. Mezi kroužkovateli dobře známá skutečnost, že odchytit toho samého jedince podruhé bývá mnohem těžší, je v poslední době zmiňována či dokonce ověřována i v odborné literatuře.

Vhodnou a v současnosti hojně testovanou alternativou či doplňkem k vizuálnímu sledování se zdá být individuální akustický monitoring. Ten vychází z předpokladu, že hlasový projev je specifický pro konkrétního jedince. Tento metodický přístup byl doposud využíván pro odhad početností některých druhů ptáků, zejména pokud mají jednodušší hlasové projevy (např. sovy, jeřábi či některé kachny). Na lokalitě pak stačí nahrát veškeré vokalizující jedince v danou dobu a proměřit některé z časových a frekvenčních parametrů nahraných zvuků. Vhodnými statistickými analýzami pak můžeme dospět k odhadu, kolik jedinců se v daném období na námi zkoumané lokalitě ozývalo. Háček je ovšem v tom, že tímto způsobem je možné analyzovat opravdu jen velmi jednoduchou vokalizaci, například volání. Dále musíme o studovaném druhu vědět, zda jsou hlasové projevy individuálně odlišné a jestli jsou stabilní v čase. Posledně jmenovaná vlastnost je nezbytnou podmínkou, pokud chceme jedince sledovat dlouhodobě, ať už v rámci sezóny či meziročně.

Nahrávání lindušek – akustický monitoring v praxi

My jsme se rozhodli otestovat individuální akustický monitoring na lindušce lesní, neboť při výzkumu teritoriálního chování tohoto druhu se nám velmi hodilo mít přehled o jednotlivých samcích na lokalitě. Linduška lesní je přesně tím druhem, u kterého je odečet kroužků časově velmi náročný. Samci sice předvádějí nápadné zpěvy v letu, ale obvykle se usazují vysoko na stromech, kde jsou nohy i s kroužky zakryté listím. Díky zkušenostem z našich dřívějších projektů jsme

Foto: Petr Šaj (birdphoto.cz)

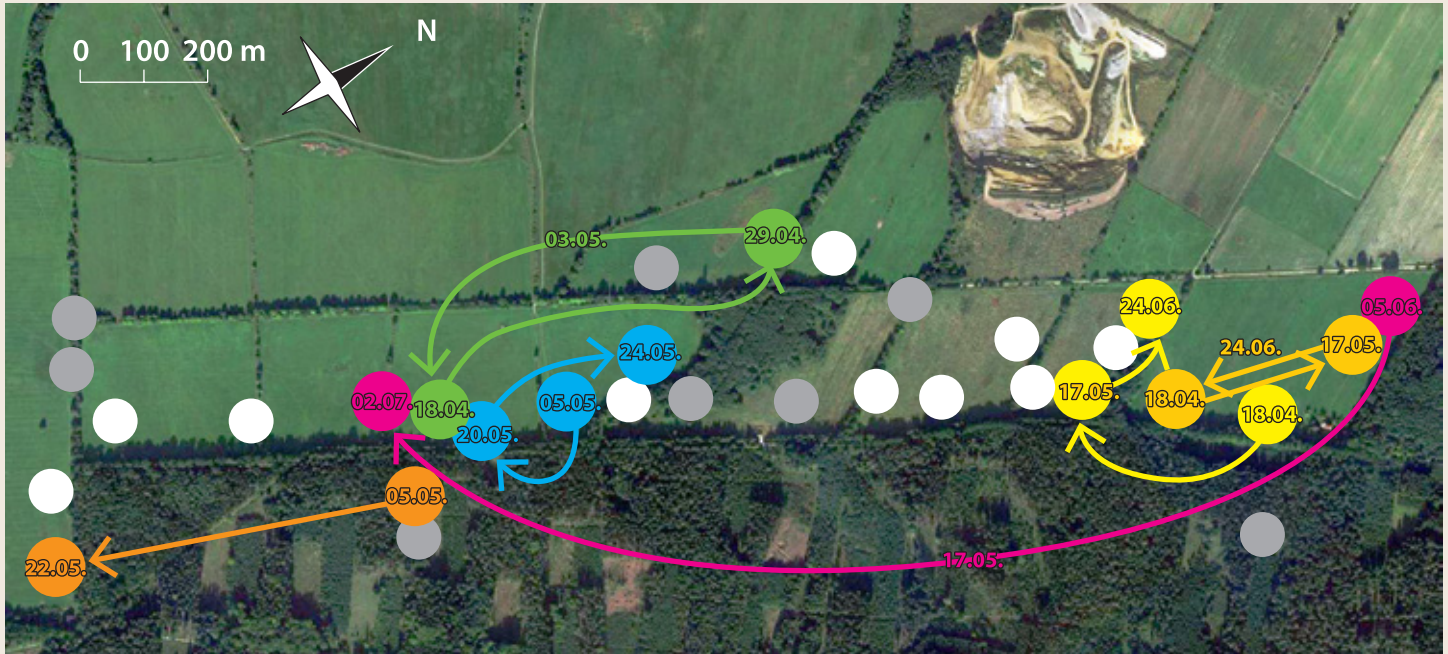
tušili, že rozdíly ve zpěvu jednotlivých samců mohou být značné, a jedna starší publikace naznačovala, že jejich zpěv by se minimálně v průběhu sezóny neměl měnit. Individuální akustický monitoring u lindušky, která má poměrně komplikovaný zpěv, byl ale metodickou výzvou. Tento přístup doposud nebyl vyzkoušen na družích se složitější vokalizací. Několik málo studií, jež se jím zabývaly u pěvců, sledovaly vždy jen stále ptáky a obvykle jen v rámci jedné sezóny.

Abychom mohli doložit, že linduška lesní je vhodný modelový druh pro využití individuálního akustického monitoringu, bylo třeba ověřit několik předpokladů. V první řadě to, že druh opravdu patří mezi ptáky s ukončeným učením, tedy že zpěv jedinců je stabilní i meziročně. Zároveň bylo třeba dokázat, že jsme schopni nahrávky zpěvů jednoznačně přiřadit k jednotlivým samcům. Až poté bylo možné otestovat, jestli je akustický monitoring srovnatelně účinný nebo výhodnější než značení ptáků barevnými kroužky a jestli nám tento přístup umožní zjistit nějaké nové informace o biologii lindušek.

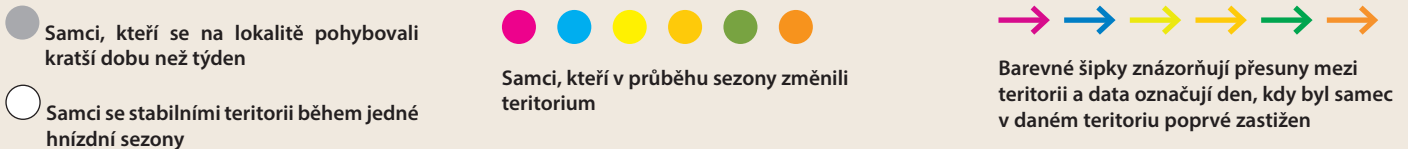
Náš výzkum probíhá ve středních Čechách v Brdské vrchovině od roku 2011. Během prvního roku jsme ověřili, že zpěv jednotlivých samců se během hnízdního období nemění a jednotlivé samce je možné rozlišit na základě unikátních slabik či jejich kombinací. Slabikové repertoáry samců jsme určili díky detailní analýze jednotlivých zpěvů, v nichž jsme každé nově objevené slabice přiřadili unikátní kód. Přitom jsme potvrdili, že prohlédnutí třiceti zpěvů (přibližně pětiminutové nahrávky) je obvykle dostačující pro odhalení naprosté většiny slabik, jež konkrétní samec používá.

Abychom zjistili, zda lze jednotlivé samce spolehlivě odlišit pouze podle zpěvu, věnovali jsme v následujících dvou letech mnoho času získávání nahrávek, k nimž se zároveň podařilo ověřit barevnou kombinaci kroužků zpívajícího samce. Výsledek potvrdil naše předpoklady – určování na základě struktury zpěvu (složení slabikového repertoáru a charakteristického způsobu, jak jednotliví ptáci slabiky za sebou řadí) vedlo ke stejným výsledkům jako časově náročné odečítání kroužků. Dokonce i pouhé mechanické shlukování nahrávek podle přítomnosti a nepřítomnosti slabik (bez ohledu na jejich četnost či řazení) přiřazovalo nahrávky jednotlivých samců k sobě.

Když jsme ověřili spolehlivost určování ptáků podle nahrávek, mohli jsme porovnat úspěšnost určování ptáků na základě nahrávek s odečty barevných kombinací kroužků. Ukázalo se, že samce na lokalitě se

Poloha jednotlivých teritorií samců lindušky lesní v roce 2013 na studované lokalitě. Upraveno podle: Petrusková a kol. 2015.

s skoro vždy podařilo identifikovat na základě nahrávky podstatně častěji než díky odečtu kroužků. Navíc nám akustický monitoring umožnil zpřesnit dobu výskytu jednotlivých samců na lokalitě – často jsme je totiž nahráli dříve, než se je podařilo okroužkovat či odečíst. Také jsme byli schopni odhalit i jedince, kteří se na sledované ploše zdrželi jen krátce. Kupodivu pro ně neplatilo, že se vyskytovali pouze na počátku hnízdní sezony, někteří se objevili až po polovině června. Díky detailním datům o výskytu jednotlivých samců jsme mohli sledovat, jak se mění obsazenost teritorií na lokalitě, a rozlišit, kteří si dokázali obhájit stejné místo po celou dobu hnízdění. Řada samců se totiž na lokalitě zdržovala dlouhodobě, ale stále teritorium si neuhájila (obr. 1).

Nové a přesnější údaje o návratnosti jedinců

Největším překvapením však pro nás bylo, když jsme vyhodnotili meziroční návratnost samců za všech pět let studia (do roku 2015 se jich na lokalitě vystřídal 69). Pokud bychom vzali v úvahu pouze zpětné odchty, byl by výsledek nevalný: znovu jsme odchtyli pouze tři samce. Barevné kroužky tuto bilanci vylepšily a na základě jejich odečtů jsme odhalili 12 návratů. Když jsme však do analýz zahrnuli i identifikace na základě nahrávek, stoupl nám počet návratů na 18. Šestkrát bychom okroužkovaného samce bez nahrávání zpěvu vůbec neodhalili: chovali se velmi skrytě a podle všeho se nám i aktivně vyhýbali.

Navýšení počtu návratů díky nahrávkám o třetinu je sám o sobě zajímavý výsledek. Akustický monitoring má ale ještě jednu nespornou výhodu: umožnil nám sledovat i neokroužkované samce. Když zahrneme i tato data, změnil se výsledný počet ještě radikálněji, protože přibude deset návratů samců bez kroužků. Místo dvanácti návratů, které jsme určili zejména podle odečtů barevných kroužků, jich rázem máme 28, tedy více jak dvojnásobek. Když vezmeme v potaz, že území, kde výzkum provádíme, má jen malou rozlohu (přibližně 3 × 1,5 km) a samce, kteří se usadí o pouhý kilometr dále, neodhalíme, vypovídají naše výsledky o vysoké věrnosti hnízdišti.

Co všechno z našich výsledků vyplývá?

Určitě to, že pokud studujeme potenciálně vhodný druh ptáka (u něhož lze předpokládat, že vokalizace jedinců je unikátní a v čase stabilní), vyplatí se investovat čas do počátečních analýz zpěvu a tyto předpo-

klady ověřit. V takovém případě lze použít akustický monitoring, který nám může ušetřit mnoho času v terénu. Metoda má zároveň potenciál odhalit přesněji počty jedinců a jejich rozmístění na studované lokalitě i jejich meziroční návratnost. Individuální akustický monitoring také může být účinným nástrojem při sledování živočichů v nepřehledném prostředí nebo ohrožených druhů, kde není žádoucí přímá manipulace.

Naše pozorování také potvrzují, že je třeba pečlivě zvažovat použití playbackových nahrávek při odchytu pro účely kroužkování. Zejména pokud se jedná o dlouhodobé studie sledující přežívání dospělců (např. projekty RAS) nebo vyžadující zpětné odchty či použití playbacků pro jiný účel (např. výzkum teritoriálního chování), může počáteční zkušenost ptáka s odchtem ovlivnit jeho budoucí chování. Nejen lindušky si výzkumníky na dlouho pamatují...

Detailní popis metodiky a výsledků zde popsaného výzkumu je shrnut v publikaci Petrusková et al. (2015): Repertoire-based individual acoustic monitoring of a migratory passerine bird with complex song as an efficient tool for tracking territorial dynamics and annual return rates. Methods in Ecology and Evolution, <http://dx.doi.org/10.1111/2041-210X.12496>

Zájemci si jej mohou vyžádat e-mailem od autorky (kumstatova@post.cz)

Tereza Petrusková | je ornitoložka, zabývající se behaviorální ekologií na katedře ekologie PřF UK. Studuje především zpěv a teritoriální chování, zejména lindušek, slavíků a strnadů. Stála u zrodu projektu Nářečí českých strnadů.

Adam Petrusek | je vystudovaný hydrobiolog, v současnosti vede katedru ekologie PřF UK v Praze. K výzkumu ptačího zpěvu se dostal z lásky (nikoli k ptactvu) a věnuje se mu v rámci rozšířených manželských povinností. Nahrávání ptáků v terénu ho baví, následně „vyprávění vědeckých příběhů“ také.

Tomáš Brinke | koordinoval v ČSO v letech 2006–2010 program IBA a monitoring ptačích oblastí. V současnosti spolupracuje na projektech souvisejících s terénním výzkumem (Atlas ptáků Krkonoš, projekt RAS). Jeho oblíbenou skupinou jsou lindušky.

Co ovlivňuje návratnost a hnízdní rozptyl rákosníka velkého?

Mezi nejdůležitější životní rozhodnutí tažných ptáků patří volba, zda se v následujícím roce vrátit na předchozí hnízdní lokalitu, nebo zkusit štěstí jinde. Těmto meziročním změnám hnízdiště říkáme hnízdní rozptyl. Může být ovlivněn celou řadou faktorů, jejichž role stále není dostatečně známa.

Foto: František Kroupa

Rákosník velký je častým hostitelem kukačky obecné.

Z tohoto pohledu patří mezi nejméně prozkoumané populace hostitelů hnízdních parazitů, u nás kukačky obecné. Při hodnocení návratnosti a hnízdního rozptylu drobných pěvců

však nelze určit, zda se pták na sledovanou lokalitu v dalším roce nevrátil, protože se usadil jinde, nebo uhybnul.

Ornitologové z brněnského Ústavu biologie obratlovců AV ČR studovali na rybnících u Hodonína v letech 2008–2013 návratnost a hnízdní rozptyl rákosníka velkého porovnáním meziroční vzdálenosti hnízdních teritorií. Místní populace byla vybrána záměrně, protože je silně parazitována kukačkou obecnou. Z 563 sledovaných ptáků jich v následujícím roce zahnízdilo na sledované lokalitě 185, a to zpravidla do několika set metrů od loňského teritoria. Další ptáci na lokalitě opětovně zahnízdili po dvou a více letech.

Nejvyšší návratnosti dosáhli rákosníci, kteří v uplynulém roce úspěšně vychovali vlastní mláďata. Podstatně méně se vracely samice, které byly v předchozím roce parazitovány a vyvedly mládě kukačky, a samice i samci, kteří nevyvedli žádné mládě. Zároveň byly samice, které rozpoznaly a vyhodily kukaččí vejce, po návratu věrnější svému teritoriu než samice, které kukaččí vejce přijaly. Díky své schopnosti odmítat kukaččí vejce tak některé samice setrvaly ve stejné části lokality bez ohledu na riziko hnízdního parazitismu.

Příčiny nižší návratnosti parazitovaných a neúspěšně hnízdících ptáků mohou být různé. Dlouhá a vysilující výchova kukaččího mláděte na hnízdišti může být pro sami-

ce v době jejich tahu na zimoviště fatální, v důsledku čehož by mohla být logicky nižší i jejich návratnost v dalším roce. Naopak neúspěšně hnízdící ptáci, kteří do rozmnožování investovali výrazně méně energie než pěstouni kukačky, se v následujícím roce do Evropy mohli vracet častěji. O výchovu potomstva se však zřejmě pokusili na jiné lokalitě, a přirozeně tak nemohli být znovu zaznamenáni v místě předchozího hnízdění.

Další rozvoj moderních technologií může v budoucnu otevřít cestu dlouhodobému sledování návratnosti a přežívání nejen parazitovaných populací drobných pěvců v rozsáhlejších oblastech. To je klíčovým předpokladem pro objasnění příčin meziročního přesídlení ptáků do vzdálenějších hnízdních lokalit.

Citace původního článku: Koleček J., Jelínek V., Požgayová M., Trnka A., Baslerová P., Honza M. & Procházka P. 2015: Breeding success and brood parasitism affect return rate and dispersal distances in the great reed warbler. Behavioral Ecology and Sociobiology 69: 1845–1853.

Jaroslav Koleček | se zabývá zejména ochranářskou biologií, ekologií a migrací ptáků. Pracuje v Ústavu biologie obratlovců AV ČR, v. v. i., v Brně. Je předsedou Moravského ornitologického spolku – středomoravské pobočky ČSO a členem redakční rady časopisu Kroužkovatel.

Nové ptačí knížky pro děti

Sekorova Uprchlíka na ptačím stromě či Rybaříky na modré zátoce od Karla Nového s nezapomenutelnými ilustracemi Mirko Hanáka? Hledáte-li dnes pro své děti příběhy, které by je současným jazykem vtáhly do ptačího světa, pak mám pro vás dobrou zprávu. Hned dva čeští ornitologové vydali za poslední rok své knižní prvotiny určené dětem.

Umíte si představit, jak dobrodružný život plný napětí a neočekávaných zvrátů mají slavíci? Nechte si o tom vyprávět od velkého znalce našich nejlepších zpěváků – Pavel Kverek vám totiž umožní nahlédnout do života slavíků tak věrně, jak jej sám poznal. Knižka je psaná čtivě, mile a od srdce a slavíčí příběhy stávají na hlubokých znalostech. Do poetického vyprávění autor vetkal nejen vyznání krajiny svého srdce – Mladoboleslavsku,

ale i prosbu k lidem, aby si uvědomovali svou zodpovědnost za své okolí. Vhodných ptačích hnízdišť totiž stále ubývá, ani dubový les se vydání knížky už nedočkal. „Slavíka“ si přečtou mladší školní děti samy. Byla by ale škoda připravit se o hezké chvíle strávené společným předčítáním, u kterého se rozhodně nebudou nudit ani poučení dospělí!

Pavel Kverek: *Slavík z dubového lesa*. Vlastním nákladem 2015. Ilustrace: Pavlína Kverková. 72 stran. Cena: 220 Kč.

I druhá kniha se odehrává v krajíně blízké jejímu autorovi, tentokrát v jičínské kotlině. O čem vypráví svým dětem ornitolog, který si splní sen a koupí domeček na břehu rybníka, když před usnutím společně poslouchají ševelení rákosí? Pochopitelně o ptácích, třeba o tom, proč a jak se kroužkují, kam táhnou a jaké nástrahy je na tahu čekají. Na toulkách krajinou

malí čtenáři spolu s hrdiny potkají nejrůznější obyvatele naší přírody a okusí nevšední dobrodružství, která vzbuzují touhu vyrazit ven a zažít něco podobného. „Kos“ je určen školním dětem, ale věřím, že udělá radost i jejich rodičům. Vyprávění ze skutečné přírody je proloženo třinácti pohádkami o ptácích, které si můžete poslechnout na přiloženém CD třeba při dlouhých cestách autem.

Vladimír Šoltys: *Proč má kos žlutý nos? O vladčíných ptačích kamarádech a Rákosníčkově daleké cestě do Afriky*. Edika Brno 2014. Ilustrace: Petita Kůsová. Pohádky na CD namluvil Arnošt Goldflam. 150 stran. Cena: 249 Kč (pro členy ČSO: 199 Kč).

Alena Klvaňová

Obě knihy si můžete zakoupit v sekretariátu ČSO, Na Bělidle 34, Praha 5 nebo objednat na eshop.birdlife.cz.

Rok v rorýsích školách

Celostátní program Rorýsí školy, jehož cílem je zapojit školy do aktivní ochrany rorýsů, vstoupil letos do čtvrté sezony. Každá škola, která se rozhodne chránit rorýse, se může stát rorýsí školou. Dosáhnout toho lze dvěma způsoby: chránit stávající hnízdiště rorýsů na své budově (provádět šetrné rekonstrukce budov tak, aby hnízdiště zůstala zachována) nebo vyvěsit budky pro rorýse, a umožnit tak vznik kolonie nové. Nezáleží na tom, zda je škola ve velkoměstě či v zapadlé obci. Důležité je, aby měla někoho, komu budoucnost rorýsů není lhostejná.

Foto: Gabriela Dobruská

Při natírání budek na ZŠ v Třebenicích se objevili rorýsi, a žáci si tak mohli zaznamenat své první pozorování letošního roku. Budky vyvěšené směrem do náměstí následně upoutaly pozornost kolemjdoucích a přispěly tak k informování veřejnosti o potřebě ochrany rorýsů.

Foto: František Kučera

Na Gymnáziu Jana Keplera v Praze mají jedinečné podmínky k pozorování rorýsů – prosklenou školní chodbu téměř v úrovni umístěné budky. Na střeše je vidět umístění reproduktorů pro přehrávání kontaktních hlasů.

Důležitým krokem je zapojení problematiky rorýsů do výuky. Jen tak můžeme motivovat k ochraně rorýsů děti a přes ně další veřejnost. Některé školy si o rorýsech povídají v hodině přírodovědy, vyzdobí si nástěnky či školní chodby během výtvarné výchovy nebo uspořádají projektový den na téma synantropní ptáci. Jakým způsobem a jakou měrou zapojení do výuky probíhá, záleží na učitelích, který s dětmi pracuje.

A jak letošní rok probíhal?

V březnu jsme spustili nové webové stránky rorýsích škol (www.rorysi.cz/rorysiskoly). Zde má každá rorýsí škola možnost spravovat si svůj vlastní profil a vkládat aktuality o své činnosti. Jednotlivé školy si tak mohou navzájem předávat své zkušenosti. Učitelé zde najdou nejen tipy na různé aktivity v hodinách, ale po přihlášení i volně stažitelné výukové materiály.

Na počátku dubna měly školy napilno. Musely sledovat přilet rorýsů a včas připravit budky, aby je stihly vyvěsit dříve, než se rorýsi objeví. Ti přilétají v druhé polovině dubna. Zanesení data prvního pozorování do databáze projektu Jaro ožívá na www.springalive.net je druhou podmínkou, kterou musí škola splnit, aby se stala certifikovanou rorýsí školou.

Někde budky koupili, ale většinou je vyráběli sami učitelé s dětmi během pracovní činnosti. Podařilo se nám navázat spolupráci se SOU a SOŠ stavební v Kolíně, kde nám studenti připravili skládačky rorýsovníků tak, aby je mohli sestavit i žáci prvních tříd. Odborníci ČSO pomohli školám vybrat správné místo pro umístění budek, aby byla naděje, že je rorýsi obsadí.

Vyvěsit budky už pak bylo úkolem škol. Objednání plošiny představuje pro školy finanční zátěž, proto jsme hledali alternativní způsoby, jak budky na budovu umístit. Někde pomohl šikovný tělocvikář, jinde sbor dobrovolných hasičů. Tato spolupráce se nám velmi osvědčila a učitelé za ni byli vděční. Rorýsí školy letos vyvěsily budky pro 95 párů rorýsů.

Pokud byly budky vyvěšeny na školu jako náhrada původních hnízdišť, rorýsi si je sami najdou. Svému hnízdišti zůstávají věrní, a pokud jsou budky na vhodném místě, rychle je obsadí. V případě, že se škola rozhodla vytvořit nové hnízdiště, má situaci těžší. Musí rorýse na budky upozornit pomocí zvukové nahrávky jejich hlasu, nejlépe brzy ráno nebo v podvečer, kdy jsou rorýsi nejaktivnější.

Proto se během května ozýval za okny některých škol hlas rorýsů z reproduktorů, umístěných na okenním parapetu. Žáci i učitelé napjatě očekávali, zda je rorýsi najdou. Tam, kde nahrávky zněly pravidelně, rorýsi budky objevili. Sice ještě nehnízdili, ale žáci již mohli pozorovat rorýse zaletující do otvorů.

Některé školy do svých budek instalovaly webkameru, a měly tak možnost sledovat průběh hnízdění v přímém přenosu. ZŠ Sedlčany nám své nahrávky posílala, a my jsme je tak mohli nabídnout i dalším školám jako materiál do výuky, za což moc děkujeme.

V červnu se objevovalo stále více škol, které splnily všechny podmínky pro zapojení do projektu (chrání hnízdiště rorýsů, zapsaly jejich přilet a zapojují problematiku ochrany

synantropních ptáků do výuky), a staly se tak certifikovanou rorýsí školou.

Letní prázdniny jsou časem pro rekonstrukce škol. Během této doby přibýly další rorýsí školy, které na jaře sledovaly přilet rorýsů, ale do jejich aktivní ochrany se zapojily až s rekonstrukcí školy.

A v září, hned na začátku školního roku, nás kontaktovali další zájemci, kteří během prázdnin při rekonstrukci školy mysleli na rorýse.

V letošním roce jsme předali celkem 14 nových certifikátů a celkový počet rorýsích škol se zvýšil na 32! Očekáváme, že toto číslo stále ještě není konečné, a těší nás, že se rorýsí školy stále více dostávají do podvědomí učitelů.

Nejvíce nových rorýsích škol letos přibýlo v Ústeckém kraji, kde jsme díky podpoře generálního reklamního partnera rorýsích škol v roce 2015 společnosti Lafarge Cement, a. s., mohli uspořádat dva semináře pro učitele a přednášky na školách. Přesvědčili jsme se tak, že pokud se podaří dostat informace o programu mezi učitele, je o něj zájem.

Pokud máte zájem se také zařadit mezi rorýsí školy či víte o škole, na které rorýsi hnízdí, neváhejte nás kontaktovat na e-mailové adrese springalive@birdlife.cz.

Se zvyšujícím se počtem rorýsích škol přibývají i hnízdní možnosti rorýsů. Věříme, že se rorýsí školy stanou příkladem pro každého, kdo se rozhodne rekonstruovat dům a zapojit se do programu Přátelé rorýsů (více podrobností o tomto programu na www.rorysi.cz).

✎ Gabriela Dobruská

Projekt Rorýsí školy byl podpořen Ministerstvem životního prostředí.

Kde končí zákony, pomůže spolupráce?

O zajištění bezpečí na sloupech vysokého napětí pro ptáky usiluje ČSO spolu s dalšími nevládními i státními organizacemi již mnoho let.

Foto: Vladimír Gahura

Poštolka obecná na nezabezpečeném vedení vysokého napětí.

Postupně se podařilo zakotvit povinnost prevence jejich úhynu na nadzemním vedení elektřiny do dvou zákonných novel. Nejprve do zákona nám bližšího, bdícího nad ochranou přírody a krajiny (č. 114/1992). Následně pak do toho energetického s číslem 428/2000, který zase dobře znají distributoři elektřiny.

Novela posledně jmenovaného zákona platí pod číslem 158 od roku 2009 s tím, že ukládá všem distributorům elektrické energie do roku 2024 zabezpečit sloupy vysokého napětí (vn) tak, aby nezabíjely ptáky. Úplně všechny. A to je úkol vpravdě gigantický, podle strážlivých odhadů je totiž takových sloupů asi tři čtvrtě milionu. Taková zásadní změna bude stát spoustu peněz, a také času! A ten rychle utíká. Rok 2015 se chýlí ke konci, ze zákonné lhůty uplynulo skoro 6 let. Je proto namístě se ptát: Jaké jsou dosavadní výsledky, je to vůbec někde znát?

Ruku v ruce s vývojáři i energetiky se daří postupně uvádět na trh a následně do krajiny prvky, které dělají ze stávajících „sloupů smrti“ relativně bezpečné posedy. Dokonce se již objevily i nové prototypy a finální typy celých konzol, považovaných za bezpečné. Ne všechny nakonec dojdou praktického uplatnění. Kromě požadavků kladených na ně námi, ochránci ptáků, musí ještě splňovat náročné provozní normy a v neposlední řadě musí být cenově přijatelné. Velcí distributoři také na náš podnět zabezpečují úseky linek, na kterých opakovaně dochází k úhynům ptáků.

Zároveň s ubíhajícím časem však na obou stranách rostou obavy, zda je vůbec reálné zákonné lhůtě dostát. Na základě předchozích dobrých zkušeností při organizování kampaně „Pták roku 2014 – čap bílý a čap černý“ jsme proto oslovili E.ON Distribuce, s. r. o., s nabídkou užší spolupráce při naplňování „Cíle 2024“. V čem náš přínos spočívá? Na základě dostupných údajů ze záchranných stanic, faunistické databáze a dalších zdrojů jsme sestavili seznam ptačích druhů, kterým na sloupech vn hrozí největší nebezpečí. Údaje o výskytu těchto ptáků pak přeneseme do mapové vrstvy linek vn na distribučním území E.ONu a tam, kde se budou obě mapové vrstvy překrývat, doporučíme přednostní zabezpečení. Zároveň plánujeme ustanovit společnou pracovní skupinu, která bude celý proces koordinovat. Co si od takového postupu slibujeme? I kdyby se nakonec nepodařilo zabezpečit všechny sloupy, chceme podchytit alespoň ty nej důležitější lokality, na kterých je riziko úhynů nejvyšší.

Chování ptáků v krajině pochopitelně nelze podrobně předvídat, především na přelomu léta a podzimu a po celou zimu jejich pohyb ovlivňuje celá řada faktorů; také hnízdiště se mohou měnit. Z těchto důvodů je důležité mít k dispozici co nejvíce údajů o výskytu ptáků a o jejich interakcích s linkami vn. Proto oceníme jakýkoli údaj tohoto typu, třeba snímky ptáků sedících na sloupech nebo na vodičích, nejlépe vložený do faunistické databáze na birds.cz. ✍ Lukáš Viktora

Kočí límec pro ochranu ptáků

Foto: Birdsbesafe LLC

Kdo by si rád nepohládl domácí kočku a kolik lidí ji má pro radost doma? Na vesnici patřila kočka vždy ke každé chalupě – pro potěchu i jako lovec myši. Kočky ovšem loví rády i ptáky. Jak uvádí studie, která se zabývala sledováním volně žijících domácích koček ve Velké Británii, zabijí tam kočky ročně 55 milionů ptáků (Mammal Society UK). Vědci sestavili i žebříček nejčastěji ulovených druhů. Na prvním

místě se obětí koček stával vrabec domácí, dále sýkora modřinka, kos černý a špaček obecný. Podobně v USA domácí a zdivočelé kočky uloví ročně neuvěřitelných 2,5 miliardy ptáků! A protože právě ve Spojených státech patří řada milovníků koček i mezi milovníky ptáků (birdwatchery), nepřekvapí, že právě tady se zkoušely různé metody, jak kočkám v nechtěném lovu zabránit – od různých zvonečků až po elektronicky vydávané signály kočího obojku. Asi nejrevolučnějším řešením je ovšem barevný límec Nancy Brennanové nazvaný Birdsbesafe®. Křiklavé barvy s různými vzory jsou podle studie Susan Willsonové ze St. Lawrence University ve státu New York velmi účinné (Willson, S. K. a kol. 2015. *Global Ecology and Conservation* 3). Kočky, které nosily tyto límce, ulovily 19× méně ptáků na jaře a 3,4× méně na podzim ve srovnání s kočkami bez límců!

Susan Willsonová zkoumala skupinu 54 koček. Podmínkou zařazení do této výzkum-

né skupiny byla ochota majitele kočky, skutečnost, že kočka loví ptáky a že přináší své úlovky alespoň občas k prahu svého majitele. I když to není zrovna významný statistický vzorek, závěry napovídají, že na tom něco bude, když kočka s výrazným barevným obojkem není při svých rejdech tak úspěšná. Vymodit takto svou kočku můžete alespoň na jaře, kdy jsou ptáci při obhajování svých teritorií méně pozorní a kdy se v zahradách pohybují mladí ptáci, kteří ještě neznají okolní nebezpečí.

Obojek Birdsbesafe® je možné koupit za 15 amerických dolarů. Jde vlastně o 3 cm široký látkový rukávek, kterým se provlékne rychle uzavíratelný obojek. Látko je navíc opatřena reflexními páskami, které svítí ve tmě. Šikovní milovníci ptáků si ho mohou i sami vyrobit. Důležité je, aby byl výrazně barevný a střídaly se na něm pestré vzory. Udělejte ptákům u vás na zahradě radost (vaše kočka jistě hladu trpět nebude) a podělte se s námi o své zkušenosti s používáním barevné kočí parády, ať už zakoupené na www.birdsbesafe.com, nebo vlastní výroby.

✍ Tomáš Růžička

SPOLEČNĚ DOKÁŽEME VÍCE, TŘEBA ZACHRÁNIT PTAČÍ ŽIVOT

Cítíme odpovědnost za životní prostředí kolem nás. Proto ročně investujeme přibližně 200 milionů Kč do rekonstrukce elektrického vedení vysokého napětí, abychom přispěli ke snížení rizika poranění zejména dravých ptáků nebo čápů. Jako první jsme získali atest od Agentury ochrany přírody a krajiny na novou konstrukci konzoly Pařát III, která umožňuje bezpečné přisedání ptactva.

I v roce 2015 pokračujeme v úspěšné spolupráci s Českou společností ornitologickou.

e-on

Jezero Kerkini

Foto: Petr Podzemný

Už je to dávno, co jsem pečlivě prohledával hladinu Skadarského jezera v Černé Hoře a toužil alespoň v dálce zahlédnout pelikána kadeřavého, majestátního ptáka, který se vlivem úbytku přirozených biotopů a ilegálního lovu v minulém století dostal na seznam ohrožených druhů. Podobně v Dunajské deltě o pár let později bylo setkání s tímto obvykle velmi plachým druhem spíše svátkem. Když se poté na internetu objevily úchvatné fotografie zblízka pózujících skupinek pelikánů kadeřavých s romantickým pozadím zasněžených vrcholů hor, vzbudily můj velký obdiv. Vždyť jejich pořízení jistě muselo stát nekonečné hodiny příprav a nepohodlí v ledové vodě. Jak se ale později ukázalo, všechno to bylo trochu jinak. Po troše pátrání jsem zjistil, že v Evropě existuje místo, kde lidé a pelikáni umějí žít spokojeně vedle sebe k oboustrannému užitku. Pelikáni našli nové úživné hnízdiště a místní lidé velmi neobvyklou atrakci zajišťující celému regionu příjmy z turistického ruchu. Tím místem je řecké jezero Kerkini.

Proč právě Kerkini?

Jezero Kerkini leží na severu Řecka nedaleko bulharských hranic, přibližně 120 km od Soluně. Přesněji řečeno, nejedná se o jezero v pravém slova smyslu, Kerkini je přehradní nádrž. Ta byla vybudována v roce 1932 v místech mokřadů a rozlivů řeky Strumy, aby zadržovala vodu pro závlahu zemědělství během suchého léta. V roce 1980 prošla přehrada výraznější rekonstrukcí a dostala dnešní podobu. Celková rozloha vodní plochy v průběhu roku kolísá mezi 54 až 72 km² v závislosti na přítoku vody. Největší rozlohy dosahuje na jaře v období tání sněhu v okolních horách, naopak v zimě se vlivem nízké hladiny obnažují především v severní části rozsáhlé plochy dna a mělčin, které jsou magnetem pro tisíce zimujících a protahujících vodních ptáků. Cílenou ochranou a vybudováním umělých hnízdních plošin se oblast Kerkini stává významným hnízdištěm pelikánů kadeřavých.

Cílové druhy

Pominu-li pelikány kadeřavé, kteří se na jezeře zdržují celoročně, nabízí především v předjaří Kerkini a okolí pro našince řadu lákadel. Příkladem budiž desítky hus malých, pro něž jsou zejména mokřiny nedaleko města Mandraki jedním z nejvýznamnějších evropských zimovišť vůbec, orli volaví, kteří zde tráví zimu ve významných počtech, plameňáci růžoví, kormoráni malí, strnadi cvrčiví, viniční, sýkory temné a řada dalších.

Foto: Petr Podzemný

Pošmourné předjarní ráno na jezeře Kerkini.

Pohled na společný lov pelikánů s kormorány, stovkami hlídkujících racků chechtavých a plameňáky trpělivě filtrujícími vodu v mělčině u břehu patří k silným zážitkům. Dovedu si však představit, že milovník přírody si zde přijde na své v kteroukoli roční dobu.

Jak se tam dostat?

Výhodou Kerkini je poměrně snadná dostupnost. Při dopravě letecky do Soluně zabere cesta autem z letiště až na místo necelé dvě hodiny po pohodlné dálnici. Alternativou může být i let do bulharské Sofie. Cesta je pak o něco delší a zejména v zimě může být i dobrodružnější, ale vzhledem k obvykle vyšším cenám letenek do Soluně stojí za zvážení. Nabídka ubytování v okolí je jistě pestrá, z vlastní zkušenosti mohu doporučit hotel Oikoperiigitis přímo ve vesničce Kerkini. Personál se domluví anglicky, jsou zvyklí na ptáčkaře, mají aktuální informace o výskytu ptáků a rádi poradí. V neposlední řadě hotel disponuje výtečnou kuchyní. Speciality z místních buvolů a výborné červené víno u sálajícího krbu jsou pak stylovou tečkou za dnem příjemně stráveným v terénu. Přímo ve vesnici je také několik obchůdků, kde lze nakoupit základní potraviny. Pro pohyb v okolí je nejlepší auto nebo alespoň kolo, pěšky by člověk stihl jenom zlomek místních krás. Výhodou nádrže je, že se dá prakticky celá objet autem po hrázi. Silnice je sice místy horší, ale vždy bez problému průjezdná.

Při lovu ryb dokáží pelikáni široce roztáhnout spodní čelist zobáku.

Předjaří u jezera Kerkini

V touze jít naproti blížícímu se jaru jsme do Kerkini vyrazili na konci února 2014. První den spolklo cestování a k jezeru jsme přijeli až za tmy. O to nedeckavěji jsme další ráno navzdory deštivému počasí vyrazili do terénu. Prvním překvapením byl výr velký sedící ve skalách přímo nad hlavní silnicí v jihozápadní části jezera. Hned kousek dál jsme měli poprvé možnost vidět společný lov pelikánů kadeřavých s kormorány velkými. Linie pelikánů se pomalu sunula vířící vodou, mezi nimi různě přelétali kormoráni a nad tím vším hlídkovaly stovky racků chechtavých. Jak jsme pokračovali podél jezera proti směru hodinových ručiček, v alejích podél východního břehu jsme potkali několik orlů volavých. Auta se téměř nebáli a dalo se k nim přiblížit tak, že jsme si je mohli výborně prohlédnout. V trávě podél hráze jsme místy narazili na hejtna lindušek horských a z hustých křovin se sem tam ozvala cetie jižní. Stejně tak občasné nesmělé zpěvy červenek a budníčků menších dával tušit, že jaro je pomalu, ale jistě tady. Dny však byly pořád krátké, a tak objet celou vodní plochu pohodovým tempem se zastávkami na pozorování a fotografování zabralo celý den.

Krmení pelikánů

Na jeden den dopoledne jsme si domluvili loď a bednu rybiček – chtěli jsme fotit pelikány z blízka. Nízká šedivá obloha a málo světla nám sice moc neprály, ale už samotná přítomnost hejna pelikánů kadeřavých na dosah ruky stojí za to. Jsou zvyklí na pamlsky v podobě drobných

Foto: Petr Podzemný

Chocholouše obecné lze v okolí jezera Kerkini potkat mnohem častěji než u nás.

Foto: Petr Podzemný

Dospělý pelikán kadeřavý.

rybek od místních rybářů a návštěvníků, takže se chovají trochu jako naše labuť a dají se téměř krmit z ruky. Jakmile se na vodě objeví známá loď, brzy se kolem ní pelikáni shromáždí. Měli jsme štěstí a mezi pelikány kadeřavými se objevil i jeden dospělý pelikán bílý, kteří jsou tady mnohem vzácnější. Sledovat panáčkující pelikány chytající nabízené ryby ještě ve vzduchu se jen tak neomrzí, zásoby se ale tenčí rychle, a jakmile jsme je vyčerpali, pelikáni o nás ztratili zájem a my se mohli spokojeně vrátit na břeh.

Foto: Petr Podzemný

Obnažené dno jedné za zátočin v jihovýchodní části jezera.

Strnadi, jeřábi, husy a rozloučení s jezerem

Zbytek dopoledne jsme věnovali místním strnadům – viniční se pohybovali ještě v zimních hejnech, cvrčiví už však intenzivně zpěvem obhajovali teritoria. Den jsme končili u městečka Mandraki v severní části jezera. Díky nízkému stavu vody jsou zde touto roční dobou nedozírná bahna, kde se zdržují jeřábi popelaví, severské husy a celá řada dalších vodních ptáků. Většina z nich bývá však příliš daleko, mimo dosah sebelepší optiky. Právě z těchto míst bylo ještě z poloviny února hlášeno hejno snad padesáti hus malých, my jsme je však už nenašli.

Poslední dopoledne na místě jsme se rozhodli znovu strávit s pelikány. Od místního rybáře jsme koupili ještě jednu bednu rybiček a fotili pelikány rovnou ze břehu nedaleko jeho chajdy. Po chvíli experimentování člověk přijde na to, že získat takový úhel záběru, aby pelikáni byli proti volné hladině s horami v pozadí, přesně tak, jak je fotil Jari Peltomäki pro soubor Wild Wonders of Europe, lze právě a jen z jediného výběžku břehu v jihovýchodní části jezera.

Po třech spíše pošmourných dnech se na delší čas ukázalo slunce, a my si tak mohli poslední hodiny na místě opravdu užít. Když jsme po poledni museli balit a odjet na letiště, abychom stihli zpáteční let, ani se nám nechtělo. Tři dny u jezera Kerkini utekly jako nic, člověk by zde dokázal strávit daleko více času. Má to tady svou zvláštní atmosféru a vše plyne jakoby pomalejším tempem. Rozhodně si umím představit, že tu pár dní v předjaří s partou kamarádů pobudu znovu. 🐦

Foto: Petr Podzemný

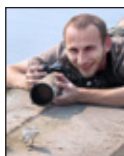

Místy husté pobřežní porosty jsou domovem mlynaříků dlouhoocasých.

Foto: Petr Podzemný

Koncem února již strnadi cvrčí intenzivně zpívají.

Petr Podzemný | pochází z Valašského Meziříčí, v současnosti žije v Brně. Pracuje jako lékárník, volný čas věnuje cestování, birdwatchingu, kroužkování ptáků a fotografování. Působí především na Valašsku a jižní Moravě.

Oslavte Vánoce s dárky od ČSO!

DARUJTE

- roční členství v ČSO
- pozemek pro Ptačí park Josefovské louky
- roční předplatné časopisu Ptačí svět

zpívající plyšáky

odznaky ptáků

Trička s motivy – Dámská, pán- ská, dětská

NOVÉ TITULY v Edici Biophon! CD s nahrávkami Pavla Pelze

Potěšíte své blízké a zároveň
podpoříte ochranu ptáků v naší
přírodě. Společně se nám podaří
chránit ptáky ještě lépe.

**Více motivů hledejte
a objednávejte
na www.birdlife.cz**

Foto: L. Praus

CELOSTÁTNÍ ORNITOLOGICKÁ KONFERENCE ČSO **KAŽDÝ PTÁK SE POČÍTÁ** 14.–16. 10. 2016, Mikulov

- Desítky referátů a plakátových sdělení
- Plenární přednášky předních ornitologických kapacit
- Dostatečný prostor pro prezentace amatérských ornitologů
- Semináře a diskuze k výměně zkušeností
- Společenský večer a nedělní exkurze

Prodejní stánky s literaturou, optikou, ptačími suvenýry ad.

Nezapomenutelná akce v atraktivním prostředí!

Zvání jsou všichni zájemci o výzkum, pozorování a ochranu ptactva!

Konferenci pořádají Česká společnost ornitologická a Regionální muzeum v Mikulově.
Veškeré podrobnosti budou zveřejněny na počátku roku 2016 na webu ČSO.

- biopotraviny od českých ekologických farmářů
- suroviny českého původu
- špalda, pohanka, červená pšenice, jednozrnka

recepty a jiné informace najdete na:
www.nasebiofarma.cz

PRO-BIO, obchodní společnost s r.o.
Lipová 40, 788 32 Staré Město p. Sn.
tel.: +420 583 301 952, e-mail: probio@probio.cz

PROBIO
Ruč za kvalitu

Sova pálená
(*Tyto alba*)

MeoStar S2 82 HD

MeoStar B1 10x42 HD

Do nového roku s dokonalou optickou kvalitou

Exkluzivní nabídka nejoblíbenějších modelů pro členy ČSO:

- MeoStar S2 82 HD
+ okulár 30-60x WA /
okulár 20-70x
- Příslušenství
Adaptér S2
Lišta S2
MeoPix
Fotoadaptér
Brašna S2 Stay-on-case
Meopta / Manfrotto stativ
- Binokuláry
MeoStar B1 8x32
MeoStar B1 8x42
MeoStar B1 10x50
MeoStar B1 10x42 HD
MeoStar B1 12x50 HD
MeoStar B1 15x56 HD

25% sleva

na nejoblíbenější
produkty*

meopta

www.meopta.com

Doporučeno
Českou společností ornitologickou
Bližší informace a objednávkový formulář na www.cso.cz

* doporučené maloobchodní ceny pro členy ČSO

ČESKÁ
OPTIKA
od roku
1933